

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi

Temmuz 2008 Sayı 3

MERKEZ'DEN HABERLER

• Eylül 2006'dan bu yana Merkez tarafından yürütülmekte olan ve Avrupa Komisyonu tarafından mali olarak desteklenen Türkiye'de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi kapsamında Mayıs ve Haziran aylarında avukatlar ve Baro temsilcilerine yönelik atölye çalışmaları düzenlendi. 3 Mayıs'ta Antalya'da, 31 Mayıs'ta Eskişehir'de ve 28 Haziran'da Bursa'da düzenlenen atölye çalışmalarında onarıcı adalet temelli mağdur-fail arabuluculuğu, arabuluculukta temel yaklaşımlar ele alındı ve simülasyon çalışmaları yapıldı. Bu atölye çalışmalarına, toplam 122 avukat ve Baro temsilcisi katıldı. Antalya, Eskişehir ve Bursa Barolarının işbirliğiyle düzenlenen atölye çalışmalarında Merkez mensubu Galma Jahic ve İdil Elveriş sunum ve kolaylaştırıcılık yaptılar.

• Sağlık, Tıp ve İnsan Hakları Çalışma Grubu ve *Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian Law Institute*-RWI (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) 2-3 Mayıs ve 4-5 Mayıs 2008 tarihlerinde İstanbul'da, Türkiye'de Engellilerin İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi Projesi kapsamında engellilik alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına yönelik iki seminer düzenledi. Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nden sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin katıldığı bu seminerlerde Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi belgeleri çerçevesinde engellilerin insan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine ilişkin stratejiler tartışıldı. Seminerlerde, ulusal mevzuat, mevzuatın uygulanmasına ilişkin sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin hususlar da değerlendirildi. Seminerlere Leeds Üniversitesi'nden Anna Lawson, Doç. Dr. Gülsevil Alpogut, Yrd. Doç. Dr. Dolunay Özbek, Süleyman Akbulut, Av. Turhan İçli, Av. Güler Polat ile Merkez üyesi ve Proje'nin Koordinatörü Dr. İdil Işıl Gül konuşmacı olarak katkı sundular.

• Merkez tarafından gerçekleştirilen, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Açık Toplum Enstitüsü Türkiye Temsilciliği tarafından desteklenen Adalet Gözet Projesi'nin sonuçlarının tartışıldığı bir günlük toplantı 27 Mayıs'ta Ankara Gordion Otel'de gerçekleştirildi. Toplantıda Türkiye genelinde gerçekleştirilen Adalet Barometresi anketinin sonuçları üzerinden vatandaşın mahkemeler hakkındaki düşüncelerinin değerlendirilmesinin yanısıra Adliye Gözlemleri çalışması sonucunda derlenen bilgiler ışığında, vatandaşın adliyelere erişimi ve hizmetin kalitesi üzerine görüşler paylaşıldı.

İÇİNDEKİLER

• Merkez'den Haberler	1
• İnsan Hakları Gündemi	2
• Etkinlik Takvimi	5
• Mercek	6

* Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimlikleri, Örgütlenme Özgürlüğü ve Bir Mahkeme Kararı!
Dr. İdil Işıl Gül

* İnsan Hakları Eğitimine Yön Veren Bir Kaynak : PUSULA
Burcu Yeşiladali

• İnsan Hakları Hukuku Kararları	9
• Yayınlar	13

Yayına Hazırlayanlar

Gökçeçek Ayata
Sevinç Eryılmaz Dilek
İdil Elveriş
İdil Işıl Gül
Galma Jahic
Seda Kalem
Ulaş Karan
Seda Peker
Lami Bertan Tokuzlu
Burcu Yeşiladali

İstanbul Bilgi Üniversitesi
İnsan Hakları Hukuku
Uygulama ve Araştırma Merkezi
Kurtuluş Deresi Caddesi No:47
Dolapdere 34440 İstanbul

E-mail : insanhaklarimerkezi@bilgi.edu.tr
Tel: 212 253 87 42
Faks: 212 253 89 11

Bülten'deki yazıların içeriğinin sorumluluğu yazarlara ait olup, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin ve İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin görüşü şeklinde yorumlanamaz.

Toplantıda Merkez Müdürü Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, Merkez üyeleri Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş katılımcılarla araştırma sonuçlarını paylaştı. Toplantıya Adalet Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı temsilcileri ile Türkiye Barolar Birliği Başkanı Av. Özdemir Özok'un yanısıra, çeşitli illerin baro başkanlıklarının temsilcileri, akademisyenler, sivil toplum örgütleri temsilcileri ve basın mensupları katıldı.

• Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu tarafından 29-30 Mayıs 2008 tarihlerinde Viyana'da Ek İnsani Boyut Toplantısı düzenlendi. Toplantının konusu ayrımcılık yasağı üzerine çalışan ulusal kurumların ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadeledeki rolü, odak konusu ise ulusal azınlıklar ve göçmenler idi. Merkez üyesi Burcu Yeşiladali'nin katıldığı toplantının ilk günü sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla bir yuvarlak masa toplantısı düzenlendi. Bu toplantıda AGİT bölgesi STK'ları olarak ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede ulusal kurumların rolü üzerine toplantının genel oturumunda sunulmak üzere bir dizi tavsiye kaleme alındı. Yuvarlak masa toplantısının ardından AGİT daimi temsilcileri, uluslararası kurumlar ve STK'ların katılımıyla genel oturuma geçildi. Bu bölümde düzenlenen oturumlarda ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede ulusal kurumların rolü ve görevleri, ırkçılık ile mücadelede ulusal azınlık ve göçmenlerin durumu ve ulusal kurumların başarılı uygulamaları ve politikaları üzerine konuşuldu. Toplantı hakkında daha fazla bilgi için: http://www.osce.org/conferences/shdm1_2008.html STK'ların kaleme aldığı tavsiye metni için: <http://tandis.odihp.pl/content/conferences/0805-shdm-prep-recs.pdf>.

• Merkez tarafından, 2007 - 2009 yılları arasında, Utrecht Üniversitesi, Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü ve Türkiye Adalet Akademisi ile işbirliği içerisinde ve Hollanda Dışişleri Bakanlığı desteğiyle yürütülmekte olan Türk Hakim ve Savcılarının İnsan Hakları Alanında Eğitimi ve İnsan Hakları Standartlarının İçselleştirilmesi için Yerel Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi çerçevesinde 6. ve 7. eğitimler, 2-13 Haziran 2008 tarihleri arasında Ankara'da Adalet Akademisi'nde gerçekleştirildi. Yaklaşık 160 adli hâkim ve savcı adayının katıldığı eğitimlerde, insan hakları hukuku, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sistemi, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, adil yargılanma hakkı, özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkı ve yargıda karar vermede etkileyen faktörler ve yargının yargı hizmetini alanlar tarafından değerlendirilmesi konularına değinildi. Eğitimlerde İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, Doç. Dr. Sibel İnceoğlu, Yrd. Doç. Dr. Dolunay Özbek, öğretim görevlileri Dr. Lami Bertan Tokuzlu, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Utrecht Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Fried Van Hoof ve Orta Avrupa Üniversitesi öğretim görevlisi Jeremy McBride görev aldı. Eğitimler sırasında proje çerçevesinde yılda bir kez düzenlenmekte olan atölye çalışmaları kapsamında 11 Haziran tarihinde yüksek mahkeme hâkim ve savcılar ile birlikte Hollanda Adalet Akademisi'nden Lisa Petrusma'nın katıldığı bir çalışma gerçekleştirildi.

• Merkezi'n Kadınlar Yönelik Ayrımcılık ve Şiddetin Önlenmesi Çalışma Grubu'nun *Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian Law Institute-RWI* (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) ile işbirliği içinde ve İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) desteğiyle yürüttüğü, Türkiye'de Kadınların İnsan

Haklarına Saygının Güçlendirilmesi Projesi kapsamında ceza mahkemesi hâkimlerine ve cumhuriyet savcılarına yönelik "Kadınların İnsan Hakları" başlıklı birinci seminer 3-6 Haziran 2008 tarihleri arasında Antalya Dedeman Hotel'in konferans salonunda düzenlendi. Dört günlük çalışmaya Türkiye'nin çeşitli yerlerinde görev yapmakta olan 11 ceza

mahkemesi hâkimi, 12 cumhuriyet savcısı olmak üzere toplam 23 kişi katıldı. Seminere Birleşmiş Milletler'de Siyasi ve Hukuki Danışman olarak görev yapan CEDAW Komitesi eski üyesi Miriam Estrada Castillo, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Bertil

Emrah Oder, Kocaeli Üniversitesi Ruhsal Travma ve Afet Çalışmaları Merkezi'nden Doç. Dr. Ufuk Sezgin, İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Kadriye Bakırcı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Dolunay Özbek, İstanbul Bilgi Üniversitesi Öğretim Görevlisi Dr. Asuman Aytekin İnceoğlu ve Bakırköy Cumhuriyet Savcısı Kasım İlimoğlu konuşmacı olarak katıldılar.

• Merkezi'n Sağlık, Tıp ve İnsan Hakları Çalışma Grubu ve *Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian Law Institute-RWI* (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) 6-7 Haziran ve 8-9 Haziran 2008 tarihlerinde İstanbul'da, Türkiye'de Engellilerin İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi Projesi kapsamında iki yuvarlak masa toplantısı düzenledi. Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nden Valilik, Belediye, İl Sağlık Müdürlükleri, İl Millî Eğitim Müdürlükleri, İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri ve İŞ-KUR temsilcileri ile engelli sivil toplum kuruluşlarının katıldığı bu toplantılarda, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ve bu Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin stratejiler tartışıldı. Eğitim, ulaşım, sağlık, kültür, kamu binalarına erişim, istihdam, kültürel ve sportif etkinliklere erişim ile münhasıran engellilere yönelik hizmetlere erişim (özel ulaşım hizmetleri, işitme engelliler için işaret dili ile tercüme, refakatçi/kişisel asistan hizmetleri ve engelli çocukları olan ailelere destek hizmetleri) gibi konuların tartışıldığı toplantılarda Stefan Trömel ve Proje Koordinatörü Dr. İdil Işıl Gül kolaylaştırıcı olarak görev aldı.

• Merkez üyelerinden İdil Işıl Gül ve İdil Elveriş, Türkiye'deki 7 LGBTT (lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel) örgütü tarafından oluşturulan LGBTT Hakları Platformu (Platformdaki örgütler: İzmir Travesti ve Transseksüel İnsiyatifi, Kaos GL Derneği, Kaos GL İzmir Oluşumu, Lambdaistanbul LGBTT Derneği, MorEL LGBTT Oluşumu, Pembe Hayat LGBTT Derneği, Piramid LGBTT Diyarbakır Oluşumu) bünyesinde kurulmuş olan Danışma Kurulu'nda görev almaya başladı. Uzmanlardan oluşan Danışma Kurulu'nun kuruluş amaçlarından ilki, LGBTT bireylerin insan haklarına ilişkin olayların takibidir. Kurul ayrıca, Platform bünyesindeki Hukuk Komisyonu'nun ihtiyaç duyduğu hallerde danışabileceği bir yapı olarak tasarlanmıştır. Danışma Kurulu, ilk olarak 14 Haziran 2008 günü İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde toplandı. Toplantıda Türkiye'de LGBTT bireylerin karşılaştıkları sorunların hukuki boyutları, konuya ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları ve sorunlarla mücadelede kullanılacak insan hakları aktivizmi stratejileri ele alındı. Toplantıda Lambdaistanbul LGBTT Derneği'ne karşı açılmış olan kapatma davasının temyizine ilişkin hususlar da tartışıldı.

• Hollanda Lahey merkezli olarak faaliyet yürüten *Institute of Social Studies-ISS* (Sosyal Çalışmalar Enstitüsü) öğretim üyeleri ve yüksek lisans öğrencileri bir inceleme gezisi için 23-26 Haziran 2008 tarihleri arasında Türkiye'de bulundu. 20 kişiden oluşan heyet bazı sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ve Merkez tarafından yürütülen çalışmalar hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla 23 Haziran günü Dolapdere Kampüsü'nde Merkez Uzmanları ile bir araya geldi. Görüşmede İdil Işıl Gül, Burcu Yeşiladalı, Galma Jahic ve Sevinç Eryılmaz, 2 öğretim üyesi ve 18 öğrenciden oluşan gruba Merkez tarafından bugüne kadar yapılan çalışmalar, eğitimler ve araştırmalar hakkında bilgi verdiler.

• Merkez ve *International Political Science Association-IPSA* (Uluslararası Siyaset Bilimi Derneği) tarafından organize edilen "Milliyetçilik ve İnsan Hakları" adlı konferans 27-29 Haziran tarihlerinde

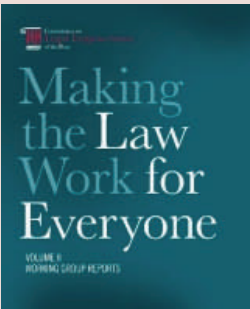
İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde gerçekleştirildi. Toplantının açılış oturumunda Prof. Dr. Zehra F. Kabasakal Arat ve Prof. Dr. Turgut Tarhanlı'nın yaptıkları açılış konuşmasının ardından, Doç. Dr. Umut Özkırmımlı Konferans'ın ana konuşmasını yaptı. Yirmi konuşmacı altı oturumda milliyetçilik ve insan hakları ilişkisinin farklı boyutları üzerine tebliğler sundu. "Devlet Egemenliği ve İnsan Hakları", "Kadın ve İnsan Hakları", "Ulusal Güvenlik ve İnsan Hakları", "Ulusal Değerler ve Olağandışılık", "Kimlik Politikaları ve İnsan Hakları" ve "Vatandaşlık ve İnsan Hakları" olarak belirlenen oturumların başkanlıkları Galatasaray Üniversitesi'nden Prof. Dr. Füsün Türkmen, İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Fatmagül Bertkay, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Turgut Tarhanlı ve Doç. Dr. Ayhan Kaya, York Üniversitesi'nden Doç. Dr. Nergis Canefe ve New York Eyalet Üniversitesi'nden Prof. Dr. Zehra F. Kabasakal Arat tarafından yapıldı. Konferansta sunulan tebliğlere Merkez'in internet sayfasından ulaşılabilecektir.

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/pages/Activity_full.asp?id=100&r=8%2F1%2F2008+4%3A00%3A51+PM

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ

Kısa Kısa...

• Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı "Hukuku Herkes için İşler Kılmak" adlı raporunu açıkladı.

Dünyanın çeşitli ülkelerinden uzmanların katılımıyla kurulan Yoksulların Hukukun Güçlendirilmesi Komisyonu'na, eski ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright ve Hernando de Soto eşbaşkanlık etti. İngilizcesi

"Making the Law Work for Everyone" olan raporu da bu komisyon hazırladı.

Raporun en önemli bulgularından biri, dünyada 4 milyar insanın hukukun korumasından yoksun olduğu için yoksul ve kendi durumunu düzeltmekten aciz olduğu. Dolayısıyla rapor, hukuk ve hukuk devletinin sağladığı korumaya odaklanmakla beraber, aslında hakların dünyada çok az insan için işler nitelikte olduğu tespitini yapıyor ve bunun artması gerektiğini ifade ediyor, ancak bu sayede hukukun sağladığı öngörülebilirlik ve kesinlik gibi niteliklerin yoksullar için de geçerli olacağını söylüyor. Yoksul kişiler hukukun sağladığı korumadan yararlanamıyorlar. İşçi, ortak, mal sahibi sıfatıyla hakları bulunmadığı gibi hayatlarını düzenleyen kurallar resmi hukuk kuralları değil resmi olmayan toplumsal kurallar (örneğin çeşitli namus kodları). Tanınmış haklarının olmaması ise onları rüşvetten, ayrımcılığa bir çok hukuk dışı uygulamayla karşı karşıya bırakıyor. Diğer taraftan olan malvarlığının da hukukun korumasız olması bir başka sorun.

Bu bağlamda rapor yoksullara hukuki güçlendirme sağlanmasını bir kalkınma stratejisi olarak görüyor. Bunun sistematik bir değişim yaratacağını, böylece fakir ve dışlanmışların da hukuku ve mahkemeleri kullanmaya başlayacağını ifade ediyor.

Bu bağlamda, hukukun bir çok ülkede kanunlar, kurumlar ve ekonomik, sosyal ve siyasi olaylara ilişkin politikaların toplumun büyük bir kısmına katılım imkanı vermeyecek şekilde tasarlanmış olması aslında bu kişilere sağlanacak korumayı azaltan veya engelleyen bir unsur. Dolayısıyla eğer hukuk, kalkınma ve gelişmenin bir kaldıraç olacaksa yönetişimin bu kişileri de içine alacak şekilde genişlemesi gerekmektedir. Raporun belki de en önemli iddiası hukukun ve hakların kullanılmasını kalkınmanın ve gelişmenin bir sonucu değil kaynağı olacağı. Raporun tam metnine <http://www.undp.org/legalempowerment/reports/concept2action.html> linkinden ulaşılabilir.

Kısa Kısa...

• Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinde değişiklik öngören kanun teklifi 30 Nisan 2008 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi ve 8 Mayıs 2008 tarihli ve 26870 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Kanun'a göre, 301. maddede yer alan "Türklüğü" ibaresi "Türk Milleti", "Cumhuriyeti" ibaresi de "Türkiye Cumhuriyeti Devleti" olarak değiştirildi. 301. maddede yapılan değişiklik süren davaları etkileyecek. Kanun değişikliğinin kabul edilmesinden hemen önce, merkezi New York'ta bulunan İnsan Hakları İzleme Örgütü (*Human Rights Watch- HRW*) Türk Ceza Kanununun, barışçıl bir biçimde düşüncelerini ifade eden yüzlerce kişinin soruşturulması ve yargılanmasına neden olan 301. maddesine hükümetin getirdiği değişiklik önerisinin, maddenin ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalarını kaldırmayacağını belirtmişti. Kanunda yapılan değişikliği görmek için bakınız: <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27841.html>

• BİA Medya Gözlem Masası, Nisan-Mayıs-Haziran 2008 Medya Gözlem Raporu'nu açıkladı. Raporu göre Türkiye'de bu üç ay içerisinde ifade özgürlüğü alanında ihlal ve baskılar arttı. Rapor, hakkında görüş ifade eden ve devlet odaklı hak ihlallerini haberleştiren veya kınayan 79'u gazeteci 194 kişinin 88 davada yargılandığını gösteriyor. Raporu göre, 19'u gazeteci 46 kişi TCK'nın 301. maddesinden 20 dava kapsamında yargılanıyor. Raporda, geçen yıl aynı dönemde 12 davanın görüldüğü belirtiliyor. Raporun tam metnine ulaşmak için: <http://www.bianet.org/bianet/etiket/2049/bia-medya-gozlem-raporu>

• Birleşmiş Milletler'in Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi, 3 Mayıs 2008 tarihinde yürürlüğe girdi. Tüm dünyada yaklaşık 650 milyon insanın haklarını garanti altına alan Sözleşme 127 ülke tarafından imzalandı, 25 ülke tarafından da onaylandı. Sözleşme, yeni haklar getirmemekle beraber, var olan haklara erişimin ve bunların garanti altına alınmasının sağlanmasını amaçlıyor. Sözleşme, engelli kişilerin eğitim, sağlık, çalışma, yeterli yaşam standartlarına sahip olma haklarını, hareket özgürlüklerini ve kanun önünde eşitliklerini beyan ediyor ve sömürüye maruz kalmamaları gereğinin altını çiziyor. Engelli kişilerin toplu taşıma araçlarına, kamu binalarına ve diğer olanaklara erişimlerinin sağlanması gereğini vurgulayan Sözleşme, engellilerin kendi kararlarını kendilerinin verebilmeleri gereğini tanıyor. Türkiye, Sözleşmeyi 30 Mart 2007'de imzaladı ancak henüz onaylamadı. Sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunmasına dair Kanun şu anda Meclis gündeminde bulunuyor. Sözleşme'nin Türkçe çevirisi için: <http://www.un.org/disabilities/documents/natl/turkey.doc>

• Özürlüler Veri Tabanı Oluşturulmasına ve Özürlülere Kimlik Kartı Verilmesine Dair Yönetmelik 19 Temmuz 2008 tarihinde Resmî Gazetede yayımlandı. Yönetmelik uyarınca doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle meydana gelen bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini yüzde kırk veya daha yüksek bir oranda kaybeden özürlü bireylerin bilgilerinin yer aldığı özürlüler veri tabanı oluşturulacak ve özürlülere özürlülük durumlarını gösteren kimlik kartı verilecek. Yönetmeliğin tam metni için: <http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2008/07/20080719-10.htm>

• Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın (TİHV) hazırladığı İşkence Atlası 25 Nisan 2008 tarihinde yayınlandı. Yayın, bu boyutta ve kapsamda bir tıbbî işkence atlası olarak dünyada ilk olarak nitelendiriliyor. Kitap, TİHV'nin Türk Tabipler Birliği (TTB) ve Adli Tıp Uzmanları Derneği'yle (ATUD) sürdürdüğü işkence karşıtı çalışmaların bir uzantısı. Atlasın hazırlanması sırasında TİHV'nin 18 yıllık tarihi boyunca tedavi ve rehabilitasyon merkezlerine başvuran 10.000'den fazla işkence mağduruna ait 6.000'i aşkın fotoğraf ve röntgen filmi tarandı. Dokuz uzmanın 5 yılda hazırladığı Atlas 1980'den bu yana Türkiye'de 1 milyon üzerinde kişinin işkenceye uğradığını ortaya koyuyor. Bu atlasın işkence soruşturmalarında yer alması muhtemel adli tıp uzmanlarına, çeşitli sağlık ünitelerinde adli tabiplik görevi üstlenen sağlık çalışanlarına, resmi işkence soruşturmalarında görev alan hukukçulara, işkence davalarını takip eden avukatlara ve tüm insan hakları savunucularına faydalı olması hedefleniyor. İşkence Atlası TİHV'nin Genel Merkezi ve temsilciliklerinden edinilebilir. Bilgi için: www.tihv.org.tr

• Avrupa Konseyi İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (*European Commission against Racism and Intolerance - ECRI*) Haziran 2008'de Avusturya ve İsviçre'de gerçekleştirilen UEFA Avrupa Futbol Şampiyonası EURO 2008

vasıtasıyla "İrkçılığa Karşı Birleşin" mesajını verdi. ECRI, şampiyonada ırkçılık ve hoşgörüsüzlüğe yer verilmemesine işaret ederek, sahalarda "dürüst oyun", saygı ve barışçıl kardeşlik örneği sergilenmesini istedi. ECRI tarafından yapılan bildiriye ulusal ve uluslararası futbol müsabakalarında rastlanan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı olayları kınandı ve futbolda ırkçılıkla mücadelede tüm ilgili tarafların ellerini taşın altına sokması gerektiği savunuldu. ECRI'nin 13 Mayıs 2008 tarihinde Paris'te yaptığı bildirin sunulduğu basın toplantısına ırkçılıkla mücadele için çalışan ve bunun için bir vakıf kurmuş olan futbolcu Lilian Thuram da katıldı. ECRI'nin bildirisi için bakınız: www.coe.int/ecri. Lilian Thuram'ın kurmuş olduğu vakfın web sitesi için: <http://www.thuram.org>

• *European Roma Rights Center - ERRC* (Avrupa Roman Hakları Merkezi), Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD) ve Edirne Roman Kültürünü Araştırma Geliştirme ve Yardımlaşma Derneği'nin (EDROM) yürüttüğü Türkiye'de Romanların Haklarının Geliştirilmesi Projesi çerçevesinde 25-26 Nisan 2008 tarihlerinde Ankara'da bir değerlendirme toplantısı yapıldı. Toplantıda bir araya gelen sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, akademisyenler ve hak savunucuları Romanların özellikle eğitim, barınma ve istihdam gibi temel alanlardaki sorunlarını ve çözüm önerilerini tartıştılar. Faaliyetleri Ankara toplantısıyla birlikte sona eren proje kapsamında son olarak, proje bulgularının yer alacağı bir kitap yayına hazırlanacak. Proje ile ilgili ayrıntılı bilgiye www.edrom.org.tr ve www.hydr.org.tr adreslerinden ulaşılabilir.

• İnsan Hakları İzleme Örgütü (*Human Rights Watch- HRW*), Türkiye'de lezbien, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel (LGBT) bireylere uygulanan şiddete ilişkin raporunu 22 Mayıs 2008 tarihinde düzenlediği bir basın toplantısıyla kamuoyuna sundu. HRW raporunda, Türkiye'nin LGBT vatandaşlarını sokaklarda, evlerinde ve devlet kurumlarındaki geniş çaplı taciz ve gaddarlıktan korumak için yasaları ve politikalarını acil olarak değiştirmesi gerektiğini ifade ediyor. HRW ayrıca Avrupa Birliği'ne Türkiye'nin üyelik isteğini, ülkedeki LGBT vatandaşlara yönelik saldırılara son verme ve bu kişiler için eşit haklar ve korumayı garantileme şartlarına dayandırması için çağrıda bulunuyor. 101 sayfalık rapor cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve tacizin süregelen uzun tarihini belgeliyor. HRW hazırladığı rapor ile LGBT'lerin sistematik bir şekilde aile, toplum ve devlet baskısına maruz kaldığını ortaya koyuyor. Örgüte göre Türkiye'nin AB standartlarına riayet eden, kapsamlı bir ayrımcılık karşıtı yasayı kabul etmesi gerekiyor. "Kurtuluşumuz İçin Bize Bir Yasa Gerek: Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve İnsan Hakları" başlıklı raporu okumak için: <http://hrw.org/reports/2008/turkey0508/turkey0508tuweb.pdf>

• Avrupa Komisyonu, din veya inanç, engellilik, yaş veya cinsel yönelimlerine bakılmaksızın kişiler arasında eşit muamele ilkesini hayata geçirecek bir Avrupa Birliği Konseyi Direktifi Teklifi yayınladı. 2 Temmuz 2008 tarihinde teklif edilmiş olan Direktif ile halen yürürlükte olan 2000/78/EC sayılı İstihdamda Eşitlik Direktifi, 2000/43/EC sayılı İrsal Eşitlik Direktifi ve 2004/113/EC sayılı Kadın Erkek Eşitliği Direktifi'nin ötesine geçilerek Avrupa Birliği genelinde, milyonlarca insanın sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri, eğitim, mal ve hizmetlere erişimi alanlarında, din ve inanç, engellilik, yaş veya cinsel yönelimlerine bakılmaksızın ayrımcılığa uğramalarının önüne geçilmesi hedefleniyor. Uluslararası insan hakları örgütleri ise bazı eksikliklerinden dolayı Direktif teklifini eleştirmekle birlikte (örneğin çoklu ayrımcılığın veya olumlu eylemin tanımlanmaması) Direktifin Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilmesi gerektiğini savunuyorlar. Direktif Teklifinin tam metni için: http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/poldoc/proppdir426_08_en.pdf

• Diyarbakır Bağlar Belediyesi ve Bağlar Kadın Kooperatifi, Sigrîd Rausing Vakfı'nın desteğiyle "Namus Cinayetleri ve Kadın İntiharları" konusunda Diyarbakır'ın 13 ilçesinde yürüttükleri araştırmanın sonuçlarını "Gökyüzünde Asılı Çiğlikler" isimli kitaplaştırdı. Kitapta, namus cinayetlerine kurban gidenlerin yakınlarının tanıklıklarına yer verildi.

• Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Fırsat Eşitliği Komitesi 6 Haziran 2008'de Paris'te düzenlenen bir oturumda namus cinayetleri konusunu ele aldı. Katılımcılar arasında sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin de yer aldığı oturumda Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyada yılda yaklaşık 5.000 kadının aile üyeleri tarafından öldürüldüğüne dikkat çekildi. Mahkemelerin namus cinayetlerinde gelenek ya da dini hiçbir şekilde hafifletici neden olarak değerlendirmemeleri gerektiği belirtildi.

Kısa Kısa...

• Çekimleri Ekim 2007 - Haziran 2008 arasında gerçekleşen "4857" belgeseli Tuzla tersanelerinde ardarda gerçekleşen işçi ölümlerine ışık tutuyor. Petra Holzer, Ethem Özgüven, Selçuk Erzurumlu ve Ömer Öztürk'ten oluşan ekip, belgeseli işçi kahvehanelerinde, evlerde, çalışan mühendis ve doktorlarla

gerçekleştirdikleri mülakatlarla hazırladılar. Hiçbir ulusal veya uluslararası kurumdan destek almadan yapılmış ve kolektif bir emek ürünü olan bu bağımsız belgesel, Tuzla'daki ölümlerle gündeme gelen yaşamı görünür hale getiriyor. Filmin fragmanına <http://www.vimeo.com/1190058> adresinden erişilebilir.

• Türk-Alman Kültür Konseyi, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Heinrich Böll Stiftung Derneği'nin işbirliğinde 30-31 Mayıs 2008 tarihlerinde "Özgürlükçü ve Demokratik Hukuk Düzeninin Garantisi Olarak İnsan Onuru ve Temel Haklar, AB-Almanya ve Türkiye" başlıklı bir konferans düzenlendi. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Dolapdere Kampüsünde düzenlenen iki günlük konferansta Almanya, Avusturya ve Türkiye'den uzman bilim insanları, Türkiye, Almanya ve Avrupa Birliği anayasalarındaki temel hakların ve insan haklarının korunmasına esas teşkil eden yönleri tartışıldı. Konferansta ön konuşmalar Goethe Enstitüsü Yöneticisi Claudia Hahn-Raabe, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilcisi Dr. Ulrike Dufner ve Türk-Alman Kültür Kurulu Derneği Başkanı Prof. Dr. A. Ülkü Azrak tarafından, açılış konuşması ise Almanya Federal Anayasa Mahkemesi eski Başkanı Prof. Dr. Jutta Limbach tarafından yapıldı. Konferansta İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turgut Tarhanlı ise "İnsan Hakları Hukuku Bağlamında İnsan Onuru Kavramının Türk Hukuk Düzenindeki Yeri" başlıklı bir sunum yaptı.

• 2006 yılında 23 kadın örgütünün girişimiyle kurulan Kadınların Medya İzleme Grubu (MEDİZ), yürüttüğü Medyada Cinsiyetçiliğe Son Kampanyası çerçevesinde Medyada Cinsiyetçilik Araştırması'nı ve Cinsiyetçi Olmayan Bir Medya İçin Uluslararası Konferansı gerçekleştirdi. Medyada Cinsiyetçilik Araştırması; televizyon ve radyo kanalları, günlük gazeteler ve internet siteleri takip edilerek, medyada kadınlara yönelik hak ihlalleri, ayrımcılık ve cinsiyetçi kalıpların izlendiği iki haftalık bir çalışmayı kapsıyor. 3-4 Mayıs 2008 tarihlerinde İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde düzenlenen konferansta, araştırma sonuçları kamuoyuyla paylaşıldı ve medya yöneticileri ve çalışanları, medya izleme grupları ve feminist medyadan temsilciler, akademisyenler, kadın gazeteciler ve kadın örgütleri ile cinsiyetçi olmayan medyanın nasıl mümkün olacağı tartışıldı. Kampanyayla ilgili ayrıntılı bilgiye www.mediz.org adresinden ulaşılabilir.

• "Birleşmiş Milletler Kadınların ve Kız Çocuklarının Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı"

Programı çerçevesinde Sabancı Üniversitesi tarafından ilki 2007 yılında düzenlenen Mor Sertifika Programı'nın ikincisi 30 Haziran - 4 Temmuz 2008 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Mor Sertifika Programı lise öğretmenlerine yönelik bir toplumsal cinsiyet eğitimi programı. Programın hedefleri arasında toplumsal cinsiyet çalışmalarının lise eğitimi içinde ana akımlaşmasını, bu konudaki duyarlılığın derslere ve okul içi etkinliklere yansımaları sağlamak; lise öğretmenlerinin ve onlar aracılığıyla liseli gençlerin kadınların insan hakları konusundaki farkındalıklarını artırmak ve lise öğretmenlerini toplumsal cinsiyet bilinciyle eğitim stratejilerini geliştirme konusunda güçlendirmek ve desteklemek yer alıyor. Programın önemli çalışmalarından biri ise öğretmenler tarafından cinsel taciz yönergesinin hazırlanması. İzmir, Trabzon, Nevşehir, Van, Kars ve Şanlıurfa illerini kapsayan program kapsamında bugüne kadar 84 öğretmen Mor Sertifika aldı. Projeye ilgili ayrıntılı bilgiye <http://www.sabanciuniv.edu/ssbf/bmop/tr/MorSertifikaProgrami2.html> adresinden erişilebilir.

• Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri" başlıklı bir kitap yayınladı. Kitap, 2007 yılında TÜSİAD tarafından yayınlanan "Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset" başlıklı ilk raporun güncellenmesi niteliğinde. Kitapta, Türkiye'de eğitim, istihdam ve siyasal katılım alanlarında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması önündeki sorunlar tespit ediliyor ve çözüm önerileri getiriliyor. Rapor ayrıca Avrupa Birliği'nin kadın erkek eşitliği politikalarına yer veriyor ve Türkiye'nin durumunu değerlendiriyor. Eğitimle ilgili bölümün Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mine Tan, istihdamla ilgili bölümün Ortadoğu Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yıldız Ecevit, siyasal katılımı ilgili bölümün Prof. Dr. Serpil Sancar Üşür ve Avrupa Birliği ile ilgili bölümün Dr. Selma Acuner tarafından hazırlanmış raporda 2000 yılından bu yana bazı alanlarda çok az ilerleme kaydedilmesine karşın temelde ataerkilli toplum yapısında önemli dönüşümler olmadığının ve özel acil önlemlerin gerekliliğine vurgu yapıyor. Raporu okumak için: http://www.kagider.org/wswFiles/documentation/document_565_0/KADINRAPOR.pdf

• 5-20 Nisan 2008 tarihleri arasında düzenlenen 27. Uluslararası İstanbul Film Festivali'nde bu yıl ikinci kez verilen ve 10 adayın yarıştığı "Sinemada İnsan Hakları" bölümündeki Avrupa Konseyi Sinema Ödülü (FACE) Çinli yönetmen Li Yang'ın "Kör Dağ / Blind Mountain" adlı filmine verildi. FACE insan hakları konusunda farkındalığı ve ilgiyi artıran ve bu hakların önemini vurgulayan filmin yönetmenine verilmektedir. Bu bölümde yarışan filmlerle ilgili ayrıntılı bilgiye erişmek için http://www.coe.int/t/d/cd/files/events/2007_prix_film_istanbul/face-films-synopses_2008_fr.asp adresini tıklayabilirsiniz.

RAPORLAR...

• Merkezi Londra'da bulunan Uluslararası Af Örgütü'nün (*Amnesty International - AI*) "Dünyada İnsan Haklarının Durumu" başlıklı 2008 Yılı Raporu: <http://thereport.amnesty.org/eng/Homepage>

• Uluslararası Af Örgütü'nün 2008 Yıllık Raporunun Türkiye bölümü: http://www.amnesty.org.tr/yeni/index.php?view=article&catid=69&id=728&option=com_content

• Avrupa Konseyi İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) 6 Mayıs 2008'te yayınlanan 2007 Yılı Raporu: http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/1-Presentation_of_ECRI/4-Annual_Report_2007/Annual_Report_2007.asp

• Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin Türkiye'nin çeşitli illerindeki "yabancılar misafirhanelerinde" gözetim altında tutulma deneyimi yaşamış 40 "mülteciyle" Ekim 2006-Eylül 2007 tarihleri arasında yaptığı görüşmelere dayanarak hazırladığı "İstenmeyen Misafirler: Türkiye'de 'Yabancı Misafirhanelerinde Tutulan Mülteciler'" başlıklı raporu: http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/multeci_gozetim_raporu_tr.pdf

• ABD Mülteci ve Göçmenler Komitesi (USCRI) tarafından tüm dünyada mültecilerin yaşadıkları koşulları ülkeler bazında incelediği araştırmanın sonuçları yayımlandı. Dünya Mülteci Araştırması 2008'in Türkiye bölümünü USCRI'nin araştırma ortağı olarak Helsinki Yurttaşlar Derneği hazırladı. Araştırma raporunun Türkiye bölümü için: <http://www.refugees.org/article.aspx?id=2114>

• Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın (*EU Fundamental Rights Agency - FRA*) 2008 Yılı Raporu: http://fra.europa.eu/fra/material/pub/ar08/ar08_en.pdf

• Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Kadın Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Birimi tarafından *London School of Oriental and African Studies (SOAS)* öğretim üyesi Dr. Fareda Banda'nın danışmanlığında hazırlanan "Project on A Mechanism To Address Laws That Discriminate Against Women" başlıklı rapor: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/laws_that_discriminate_against_women.pdf. Rapor kadınlara karşı ayrımcılık içeren yasal düzenlemeleri ele alıyor. Raporla elde alınan ayrımcılık içeren konular arasında evlilik yaşı, vatandaşlık, evlilik içinde istek dışı cinsel ilişki, namus suçları, boşanma ve boşanma sonrası mal paylaşımı, miras, istihdam alanında ayrımcılık gibi alanlar yer alıyor. Rapor ayrıca, ayrımcılık içeren yasal düzenlemelerin ortadan kaldırılmasını izlemek üzere bir özel raportörlük oluşturulmasını öneriyor.

• Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından hazırlanan "Saving lives, Protecting jobs" başlıklı rapor: <http://www.ilo.org/public/english/protection/trav/aid/pub/share08.pdf>. Rapor HIV virüsü taşıyan çalışanlara yönelik tutumdaki olumlu değişikliğe işaret ediyor ve bir dizi iyi örneğe yer veriyor.

• Türkiye, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme kapsamında dönemsel raporunu sundu.

21 Aralık 1965 tarihinde kabul edilen ve 4 Ocak 1969 tarihinde yürürlüğe giren Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme kapsamında Türkiye tarafından sunulması gereken dönemsel raporlar, ilk, ikinci ve üçüncü raporlar tek rapor halinde Hükümet tarafından Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne sunuldu. Türkiye Sözleşme'yi 13 Ekim 1972 tarihinde imzalamış ve Sözleşme Türkiye tarafından 16 Haziran 2002 tarihinde onaylanmıştı.

Raporda ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesi çerçevesinde Türkiye'de verili yasal mevzuat ve diğer bilgiler yer alıyor. Raporda yine, Sözleşme'nin 2-7 maddeleri kapsamında bazı bilgilere yer veriliyor. Henüz kesinleşmemekle birlikte, raporun Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi tarafından 2009 yılı içerisinde 74. oturumda değerlendirmeye alınması bekleniyor.

Sözleşme'ye Taraf Devletler, Sözleşme hükümlerinin uygulanmasını sağlamaya ilişkin aldıkları yasal, yargısal, idari ve diğer bütün tedbirleri bildiren bir raporu, ilgili Devletler bakımından Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde ve bundan sonra her iki yılda bir ve Komite talep ettiği her zaman Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne sunmayı taahhüt etmektedir. Taraf Devletlerce Komite'ye sunulan raporlar Komite tarafından değerlendirilmekte ve Sözleşme'ye uyum noktasında kararlar "Sonuç Gözlemleri" başlığı altında yayınlanmaktadır.

Sözleşme'nin Önsöz'ünde Sözleşme'nin amacı "...İrklar arasında anlayış ortamını desteklemek ve her türlü ırkçı dışlamadan ve ırk ayrımcılığından arınmış bir uluslararası toplum inşa etmek amacıyla, ırk ayrımcılığının her şekil ve oluşumunu süratle ortadan kaldırmak için gerekli tüm önlemleri almak, tüm ırkçı öğretileri ve uygulamaları önlemek ve bunlar ile mücadele etmek..." olarak ifade edilmiştir.

Birleşmiş Milletler tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden sonra kabul edilen temel insan hakları sözleşmelerinin ilki olan Sözleşme'nin 1. maddesinde ırk ayrımcılığı: "siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel veya kamusal yaşamının her hangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin eşit ölçüde tanınmasını, kullanılmasını veya bunlardan yararlanılmasını kaldırma veya zayıflatma amacına sahip olan veya bu sonuçları doğuran ırk, renk, soy, ulusal veya etnik kökene dayanarak her hangi bir ayırma, dışlama, kısıtlama veya ayrıcalık tanıma" olarak tanımlanmıştır.

Sözleşme, belirli bir ırkın veya etnik grubun veya bireylerin, insan haklarından ve temel özgürlüklerden eşit olarak yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını sağlamak için ve bu amaç gerçekleştirildikten sonra son verilecek özel tedbirlerin alınmasını ırk ayrımcılığı olarak tanımlamamaktadır.

Sözleşme'nin 8. maddesi Sözleşme'nin Taraf Devletlerce uygulanmasını denetlemek üzere bağımsız uzmanlardan oluşan bir Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi kurulmuştur. Komite Sözleşme'de yer alan haklarla ilgili Genel Yorum yayımlama, bireysel başvuruları ve devlet başvurularını kabul etme yetkisi ile donatılmıştır.

Komite'nin bireysel başvuru ve başvuruları inceleme yetkisini tanıyan devletler, egemenlikleri altında bulunan bireyler tarafından Komite'ye şikâyet edilebilirler. Bu tanıma beyanında bulunan Taraf Devlet, kendi ulusal hukuk düzeni içinde, bu Sözleşme'de yer alan hakların ihlal edilmesinden mağdur olduğunu iddia eden ve diğer bütün iç hukuk yollarını tüketmiş bulunan bireylerin ve birey gruplarının yaptıkları başvuruları almak ve incelemekle yetkili olan bir kuruluş kurabilir veya bir kuruluşuna bu yetkiyi verebilir. Bu Kuruluşa yapılan başvurudan tatmin edici bir sonuç alınmazsa, altı ay içinde Komite'ye bildirimde bulunulabilir. Komite başvuruyu şikâyet edilen Devlete gönderir. Devlet, altı ay içinde Komiteye bilgi verir. Komite, görüşünü ilgili Devlete ve başvurucuya gönderir. Türkiye, Komite'nin bireysel başvuruları inceleme yetkisini henüz tanımamıştır. Sözleşme ile ayrıca devletlerarası şikâyet usulü de tanımlanmıştır.

Türkiye'nin sunduğu raporun İngilizce metnine aşağıdaki adresten ulaşılabilir.
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/404/29/PDF/G0840429.pdf?OpenElement>

İNSAN HAKLARI TAKVİMİ

11 Temmuz	Dünya Nüfus Günü (UNFPA)
6 Ağustos	Hiroşima Günü
7 Ağustos	Transgender Uluslararası Haklar ve Eğitim Günü
9 Ağustos	Uluslararası Yerli Halklar Günü
23 Ağustos	Uluslararası Köle Ticaretini ve Yasaklanmasını Anma Günü (UNESCO)
8 Eylül	Uluslararası Okur Yazarlık Günü (UNESCO)
9 Eylül	Barış Günü
16 Eylül	Uluslararası Ozon Tabakasının Korunması Günü

Bilimsel toplantılar ve konferanslar

European Society of Criminology (Avrupa Kriminoloji Derneği), yıllık konferansı 2-5 Eylül 2008 tarihlerinde Edinburgh'da (İskoçya) düzenleniyor. Konferans Murrayfield Stad'ında, Edinburgh Üniversitesi'nin binalarında ve Playfair Kütüphanesi'nde gerçekleşecektir. Bu yılki toplantının konusu da "Kamusal Alanda Kriminoloji" (*Criminology in the Public Sphere*) olarak belirlenmiş. Toplantıya katılmak isteyenler, aşağıdaki adresten bilgi edinip, katılım başvurusu yapabilirler <http://www.lifelong.ed.ac.uk/eurocrim2008/index.htm>

Diğer toplantılar

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (*Organisation for Cooperation and Security in Europe*) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (*Office for Democratic Institution and Human Rights*) her yıl Varşova'da İnsan Boyutu Uygulama Toplantısı düzenlemektedir. Toplantılar üye devletlerin, uluslararası kurumların ve STK'ların temsilcilerinin katılıma açıktır. Bu sene düzenlenecek toplantı 29 Eylül-10 Ekim 2008 tarihlerinde gerçekleşecektir. Katılım için kayıtlar <http://meetings.odhr.pl/> adresinden yapılabilir.

Public Interest Law Institute—PILI tarafından düzenlenen Pro Bono (Ücretsiz Hukuki Yardım) Forumu, bu sene 6-7 Kasım 2008 tarihlerinde Budapeşte'de (Macaristan) gerçekleşecektir. Forum'da bu sene "Kıta Avrupasında Ücretsiz Hukuki Yardım Konusundaki Gelişmeler" iki yüzden fazla avukat, STK temsilcisi ve akademisyenin katkısıyla ve katılımıyla ele alınacaktır. Toplantıya katılmak isteyenler, aşağıdaki adresten bilgi edinip, katılım başvurusunu yapabilirler.
<http://www.pili.org/en/content/view/666/274/>

Eğitim Programları

Interntional Center for Transitional Justice (Uluslararası Geçiş Dönemi Adaleti Merkezi) Cape Town'da (Güney Afrika) 20 Ekim – 8 Kasım 2008 tarihlerinde geçiş dönemi adaleti hakkında ileri seviyede bir eğitim programı düzenlemektedir (*Cape Town Fellowship Program*). Bu eğitim programı özellikle insan hakları konusunda çalışan ve(ya) tercihen sivil toplum veya benzer örgütlerde çalışan avukat, gazeteci, eğitimci, insan hakları savunucusu veya sosyal hizmet uzmanlarına yöneliktir. Başvurular için son tarih 15 Ağustos 2008'dir. Programın içeriğine ilişkin bilgilere aşağıdaki adresten erişilebilir.
http://www.ictj.org/en/workshops/fellowships/cape_town/index.html

Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimlikleri, Örgütlenme Özgürlüğü ve Bir Mahkeme Kararı!

Dr. İdil Işıl Gül

Lambdaİstanbul Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti, Transseksüel Kadın ve Erkekler Arası Dayanışma Derneği (Lambdaİstanbul), derneğin adında yer alan Lambda sözcüğünün Türkçe karşılığının dernek isminde belirtilmemiş olduğu ve dernek tüzüğüne Türk Medeni Kanunu'nun hukuka ve ahlaka aykırı dernek kurulamayacağını düzenleyen 56. ve Anayasa'nın ailenin korunması başlığını taşıyan 41. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle Beyoğlu 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 29 Mayıs 2008 tarihli kararıyla feshedildi.

Lambdaİstanbul, uzun zamandır ertelediği bir kararı alarak, faaliyetlerini bir dernek çatısı altında devam ettirmek üzere, 18 Mayıs 2006 tarihinde dernek tüzüğünü İstanbul Valiliği'ne teslim etmiştir. Valilik, konu ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı'ndan görüş istemiş, Dernekler Dairesi Başkanlığı, 1 Haziran 2006 tarihli yazısıyla İstanbul Valiliği'ne,

1. Medeni Kanunu'nun 56/2 maddesine göre hukuka ve ahlaka aykırı dernek kurulamayacağı;
2. Anayasa'nın 33/3 maddesine göre dernek kurma hürriyetinin sınırlanabileceği;
3. Dernek tüzüğüne Anayasa'nın 41. maddesi ile öngörülen ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasında eşitliğe dayandığı hükmüne aykırılık teşkil ettiği;
4. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11/2 maddesine göre dernek kurma özgürlüğünün sınırlanabileceği; ve
5. Derneğin adında geçen Lambda kelimesinin Türkçe karşılığının dernek isminde öncelikle belirtilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

İstanbul Valiliği, Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın görüşü doğrultusunda Lambdaİstanbul Yönetim Kurulu Başkanlığı'na yazı yazarak, tüzükteki noksanlıkları 30 gün içinde düzeltmesi gerektiğini bildirmiştir. Daha sonra ise, bu noksanlıkların düzeltilmediği gerekçesiyle, derneğin feshi davası açması için durumu Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirmiştir. Başsavcılık gerek Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere ve tıbbin konuya yaklaşımına atıfla ve ahlak kavramının konu bağlamında nasıl yorumlanması gerektiğini ortaya koyarak bir değerlendirme yapmış ve değerlendirmesi sonucunda dava açılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

Buraya kadar aktarılan süreç, büyük ölçüde 2005 yılında Kaos GL'nin dernekleşme sürecine benzetilmektedir. Aynı amaçla kurulan iki dernek bakımından sürecin farklılaşması, İstanbul Valiliği'nin, Başsavcılığın dava açılmasına yer olmadığı yönündeki kararına itiraz etmesi ile gerçekleşmiştir. İtiraz ile durumu değerlendiren İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi, itirazın haklı olduğuna karar vermiş ve Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı, zorunlu olarak Beyoğlu Asliye Hukuk Mahkemesi'nde derneğin feshi için dava açmıştır. Açılan davanın gerekçeleri, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın bildirdiği görüşe paraleldir: Dernek isminin ve tüzüğüne, Medeni Kanun'un 56. ve Anayasa'nın 41. maddesine aykırılık bulunduğu savı. Mahkeme, her iki sav ile ilgili olarak Doç. Dr. Tufan Ögüz'ü bilirkişi tayin etmiştir. Doç. Dr. Ögüz dosya içeriğinde derneğin feshi talebinin hukuki dayanağının bulunmadığı yönünde görüş bildirmiş, ancak Mahkeme 29 Mayıs 2008 tarihinde verdiği kararında, bu görüşe itibar etmediğini ifade etmiş ve derneğin feshine karar vermiştir.

Burada değerlendirilmesi gereken ilk husus, Lambda sözcüğüne derneğin isminde yer verilmesi hususudur. Mahkeme kararında belirtildiği üzere, bilirkişi raporunda dernek adında Lambda sözcüğünün Türkçe karşılığına yer verilmemesinin Türkçe kullanma zorunluluğunu düzenleyen Dernekler Kanunu'nun 31. maddesine aykırı olmadığı; zira söz konusu maddede öngörülen zorunluluğun dernek ismine ilişkin olmadığı, zorunluluğun resmi yazışma ve kayıtlarda Türkçe kullanılmasına ilişkin olduğu, dernek isimlerine ilişkin sınırlamaların Dernekler Kanunu'nun 28. maddesinde düzenlendiği ve inceleme konusu olan dernek isminin 28. maddeye aykırılık teşkil etmediği ifade edilmiştir. Mahkeme ise Dernekler Kanunu'nun 31. maddesindeki zorunluluğu, dernek ismini de kapsar şekilde yorumlamıştır.

Mahkeme kararının asıl dikkat çekici kısmı, Dernek tüzüğüne derneğin amacına ve derneğin bu amaçları gerçekleştirmek üzere yürüteceği çalışmalara ilişkin 2. ve 3. maddeleriyle ilgili kısımdır. Bilirkişi, dosya içeriğinin bu hususlarla ilgili olarak da herhangi bir hukuka aykırılığı

işaret etmediği yönünde görüş bildirmiştir. Mahkeme, bu hususa ilişkin değerlendirmelerine ulusal ve uluslararası mevzuatın bazı hükümlerini aktararak başlamıştır. Bu hükümler arasında, ilk olarak Anayasa'nın kanun önünde eşitlik ilkesine ilişkin 10., temel hak ve özgürlüklerin niteliğine ilişkin 12., temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin 13., özel hayatın gizliliğine ilişkin 20., dernek kurma özgürlüğüne ilişkin 33., ailenin korunmasına ilişkin 41., gençliğin korunmasına ilişkin 58. ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalarla kanunlar arasındaki çatışmayı gidermeye yönelik 90/son maddeleri bulunmaktadır. Mahkeme daha sonra Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin bazı hükümlerini aktarmıştır. Mahkeme bunlara ek olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 3 kararına da gönderme yapmıştır. Mahkeme'nin özgürlüklere ilişkin düzenlemelere yaptığı bunca göndermeden sonra, dernek kurma özgürlüğü yönünde karar vermesi beklenirken, aksi yönde karar vererek, somut olay bakımından dernek kurma özgürlüğünden bahsedilemeyeceğine hükmetmiştir.

Mahkeme, toplumsal yaşamın bir düzen gerektirdiğini, düzeni korumaya yönelik kuralların en önemlilerinden birinin hukuk olduğunu ifade ettikten sonra, genel ahlak kurallarının bir tanımını yapmış, bu kuralların "özel ahlak anlayışlarının üzerinde ve toplumun büyük çoğunluğu tarafından tasdik edilmiş ve benimsenmiş" kurallar olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra ise, her ne kadar davalı derneğin kurulmasının genel ahlaka aykırı olup olmadığını ortaya koyabilecek istatistik bir ölçek ve yüzde bulunmasa da, Türk toplumunda ataerkil aile yapısının güçlü bir şekilde mevcut olduğundan, aileye kutsiyet atfedildiğinden ve hatta din kurallarından bahsetmiştir. Böylece Mahkeme erkek egemen bir toplum ve aile yapısının hukuk tarafından korunması gerektiği yönünde görüş bildirmiş, hatta bunun da ötesine geçerek bu yapıya kutsal bir nitelik de atfetmiştir. Oysa, Türk medeni hukukunda son yıllarda yaşanan evrim, ataerkil aile yapısının terki yönündedir (Daha da vahimi, Mahkeme din kavramına gönderme yaparak, kararında din kurallarının da belirleyici olduğunu ifade etmiştir). Mahkeme ayrıca, ahlak kavramının kapsamının belirlenmesi bağlamında AİHM'nin 1976 tarihli Handyside kararına da atıf yapmıştır. Mahkeme, AİHM'nin bu başvuru ile ilgili olarak, taraf devletlerin iç hukukuna göre Avrupa çapında tek bir ahlak kavramı oluşturmanın mümkün olmadığına karar verdiği belirterek ve Handyside kararından şu alıntıyı yapmıştır: "Ahlakın gerekleri konusunda ilgili kanunların benimsediği görüşler, özellikle bu konudaki görüşlerin hızla ve kapsamlı bir biçimde değiştiği günümüzde zamana ve mekâna göre değişkenlik göstermektedir." Mahkeme, ahlaka ilişkin görüşlerini meşru kılmak üzere, AİHM'nin bu görüşlerini kullanmaktadır. Öncelikle belirtilmesi gereken husus, Handyside kararının, Mahkeme'nin önündeki davaya benzer bir konuya ilişkin olmadığı, başka hususlar yanında ahlak kavramının da tartışıldığı bir başvuru olduğudur. Başka bir ifade ile Handyside kararı, AİHM'nin farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin ahlaka uygun olup olmadığını tartıştığı bir başvuru değildir. Her durumda, Mahkeme'nin göz ardı ettiği husus, Avrupa'nın Handyside kararının verildiği 1976 tarihinden bugüne kadar, farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin ahlaka aykırı olmadıkları yönünde bir mutabakata vardığı ve bu niteliklerin artık istisnasız olarak her Avrupa ülkesinde ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirildiğidir. Mahkeme bu çerçevede çocukların korunması hususunun da altını çizmekte ve AİHM'nin bu konuda devletlere geniş bir takdir payı tanıdığını ifade etmektedir. Oysa, AİHM cinsel yönelimi ve cinsiyet kimlikleri farklı olan ebeveynlerin, salt bu nedenle çocuklarından hukuka veya fiilen uzak tutulmalarının ayrımcılık yasağını ihlal ettiğine karar vermektedir (bkz. Örnek olarak *Salgueiro da Silva Mouta*, 1999). AİHM çeşitli kararlarında, ergenlik çağına gelindiğinde zaten cinsel yönelimin belirlenmiş olduğunu, o nedenle çocukların cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği farklı olan yetişkinlerce heteroseksüellik dışına çekilmesinin mümkün olmadığını da uzmanlarca ifade edildiğini aktarmaktadır (bkz. Örnek olarak *S.L.*, 2003).

Mahkeme cinsel yönelimi farklı olan kadın ve erkeklerin sayısının az olduğunu ve konuya ilişkin taleplerin yakın zamanlarda dillendirilmeye başlandığını da ifade etmiştir. Mahkeme'nin bu ifadesinden çıkan sonuç, insan hak ve özgürlüklerine ilişkin taleplerin toplumun sayıca azınlıkta kalan kesimlerinden gelmesi halinde korunmaya layık görülmediğidir. Oysa eşitlik, hemen her zaman sayıca azınlıkta olanlar tarafından dile getirilen bir taleptir. Yine Mahkeme'ye göre, hak ve özgürlüklere ilişkin talepler ancak çok uzun yıllar boyunca talep edilirse kabul görecektir.

Mahkeme'nin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği olgusuna ilişkin önemli bir yanılgısı, bu olguların metropol şehirlerde ortaya çıkmış olduğuna ilişkindir. Bu olguların büyük şehirlerde daha yaygın şekilde ortaya konabildiği doğrudur da, bunun nedeni bu olguların birer büyük şehir hastalığı olması değildir. Büyük şehirler, insanların farklılıklarını daha özgürce ortaya koyabildikleri bir ortam sunduğu için farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri daha görünür niteliktedir. Bu nedenle de, cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği farklı olanlar, kendi varlıklarını insan onuruna yaraşır şekilde gizlemeden ve gizlenmeden ortaya koyabilmek için büyük şehirlere gelmektedir.

Mahkeme, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çoğunluktan farklı olanların, "toplumun aşağı yukarı tamamına yakın bir kesimi tarafından tasvip edilmeyen, ahlaka ve edebe aykırı olarak kabul edilen" kimseler olduğunu ifade ederek, farklılıklara saygı gösteren çoğulcu toplum ideali yerine, farklılıklara tahammül edemeyen çoğunlukçu toplum yapısını kararına dayanak aldığı da açıkça ortaya koymuş olmaktadır. Mahkeme bu ifadesiyle, cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği farklı olan kimselerin bizzat varoluşlarını ahlak ve edebe aykırı bulmuş olmaktadır.

Mahkeme ayrıca, Anayasa başta olmak üzere, ulusal düzenlemelerin cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği farklı olanlardan (cinsiyet değişikliği konusu hariç olmak üzere) bahsetmediğini de vurgulamıştır. Mahkeme'nin göz ardı ettiği husus, gerek ulusal ve gerekse uluslararası düzenlemeler bakımından (ki Türkiye'nin taraf olduğu insan hak ve özgürlüklerine ilişkin uluslararası sözleşmeler Anayasa'nın 90. maddesi gereği kanun hükmündedir ve hatta aynı maddenin Mahkeme tarafından da anılan son fıkrasına göre bu sözleşmelerle kanunların çatışması halinde sözleşme hükümleri esas alınmalıdır.) cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri ayrımcılık yasağı çerçevesinde koruma altındadır. Mahkeme bir taraftan bu hususu göz ardı ederek, cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği farklı olanların eşitlik taleplerinin yasal dayanağının bulunmadığını dolayı olarak ifade etmiş, öte yandan Lambda'nın eşitlik talebini dile getirirken, Anayasa'nın kanun önünde eşitliğe ilişkin 10. maddesine de aykırı düştüğüne karar vermiştir. Mahkeme'ye göre, sadece cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri gözetilerek oluşturulacak bir örgütlenme, Anayasa'nın 10. maddesinin sözüne ve ruhuna aykırıdır. Mahkeme, bu sonuca varmasının gerekçesi olarak, Anayasal düzenlemede kadın ve erkek cinsiyeti yanısıra farklı bir cinsiyet tanımına yer verilmemiş olmasını göstermektedir. Buradaki ilk sorun, zaten Lambda'nın tüzüğünde de 3. bir cinsiyetten bahsedilmediği, farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden bahsedildiği hususudur. İkinci sorun ise, Mahkeme'nin eşitlik taleplerine ilişkin yaklaşımındadır. Zira, Mahkeme'ye göre, Anayasa'da açıkça ifade edilmemiş ve tanımlanmamış

bir grup için eşitlik talep etmek, eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Mahkeme, kararını tesis ederken dernek kurma özgürlüğünün mutlak olmadığını da ifade etmiştir. Gerçekten, AİHS'nin 11. maddesine göre, ulusal güvenliğin ve kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla dernek kurma özgürlüğü sınırlanabilecektir. Anayasa'nın 33. maddesinde sayılan sınırlama sebepleri de AİHS'nin 11. maddesi ile aynıdır. Gerek Anayasa'nın 13. maddesinde ve gerekse AİHM'nin kararlarında ifade edildiği üzere, sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmaması gerekmektedir. Oysa Mahkeme, bireylerin varoluşlarına ilişkin bir niteliği ahlaka aykırı saymakla, meşru sınırlama nedenlerinin dışına çıkmıştır. Her durumda, cinsel yönelimi ve cinsiyet kimlikleri farklı olan kimselerin dayanışma amacıyla örgütlenmelerini engellemek, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırıdır. Zira demokrasi, farklılıkların bir arada yaşayabildiği ve bireysel olarak veya bir dernek çatısı altında dillendirilebildiği bir rejimi ifade eder. Bu hususun özellikle toplumun azınlıkta kalan kesimleri bakımından önemi açıktır. Zira, farklılık çoğunluğa referansla nitelendirilir ve o nedenle farklı olan her zaman azınlıktadır.

Burada değerlendirilmesi gereken son husus, Mahkeme tarafından Lambda'nın eğitim faaliyetlerinin "azınlığın çoğunluğa tahakkümü sonucunu doğuracak şekilde ve Anayasa'nın 41. maddesinde belirtilen aile ve çocukların, Anayasa'nın 58. maddesinde belirtilen gençlerin hak ve özgürlüklerinin tehlikeye girmesine neden olunacağı"nın ifade edilmiş olmasıdır. Mahkeme, bu tahakkümün ve tehlikenin nasıl gerçekleşeceğini açıklamamıştır. Karardan anlaşılan, Mahkeme'nin Lambda'nın eğitim faaliyetleri sonucunda toplumun geniş kesimlerinin heteroseksüellikten vaz geçeceği, özellikle gençlerin farklı cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine meyledeceği ve bunun sonucunda da heteroseksüel ilişkinin ortadan kalkarak aile kurumunun ortadan kalkacağı korkusunu taşıdığıdır. Bugün artık tıbbın açıkça ortaya koyduğu bir gerçek, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin birer tercihi ifade etmediği, kişinin var oluşu ile ilgili bir husus olduğu, o nedenle de kişilerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin ikna yoluyla değiştirilemeyeceği gerçeğidir. AİHM'nin gözettiği bu husus, Mahkeme tarafından da gözetilmesi gerekirdi. Ancak her durumda, toplumun azınlıkta kalan bir kesimi olarak cinsel yönelimi ve cinsiyet kimlikleri farklı olan kişilerin çoğunluğa tahakkümü tehlikesi bulunduğunu söylemek, hayatın olağan akışına aykırıdır.

Belirtilen nedenlerle, Mahkeme maddi olayları ve hukuku değerlendirirken hata yapmış ve örgütlenme özgürlüğünü hukuka aykırı olarak sınırlandırmıştır.

İnsan hakları eğitimine yön veren bir kaynak:PUSULA

Burcu Yeşiladalı

Uluslararası Af Örgütü'ne göre insan hakları eğitimi, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si ve diğer belgelerde bahsedilen haklar ve insan hakları ihlallerinin tazmini için gerekli uygulamalar konusunda bilinç yaratmayı amaçlayan uluslararası bir harekettir. Uluslararası insan hakları örgütleri, yurtaşların hakları ve özgürlüklerinden haberdar olmaları gerektiği savıyla insan hakları eğitimiminin de bir hak olduğuna vurgu yaparlar. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'ne göre ise insan hakları eğitimi evrensel insan hakları kültürünü hedef alan eğitim ve bilgi paylaşımı ve bu yolla bilgi ve becerilerin artırılmasını amaçlar. İnsan hakları eğitimi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygının geliştirilmesini, insan kişiliği ve insan onuru duygusunun geliştirilmesini, tüm uluslar, topluluklar, ırksal/ulusal/etnik/dinsel/dilsel gruplar arasındaki anlayış, hoşgörü, cinsiyet eşitliği ve arkadaşlık kavramlarının geliştirilmesini ve herkesin toplumsal hayata özgürce ve etkin bir şekilde katılmasını sağlar. Birleşmiş Milletler, insan hakları eğitiminin toplumsal yaşam içindeki her alana dâhil edilmesini ve yaşam boyu öğrenmenin bir parçası olmasını önerir.

İlk insan hakları eğitimi programı 1978 yılında daha çok silahsızlanma odaklı olarak UNESCO tarafından geliştirildi. İnsan hakları eğitimi Latin Amerika, Güney Afrika ve Orta ve Doğu Avrupa'da uygulayıcılar ve araştırmacılar tarafından otoriter geçmişten demokrasiye geçişte uygun yöntemler sunan bir araç olarak kabul gördü. İnsan hakları eğitimi, Nijerya ve diğer sömürge sonrası ülkelerde ise geçiş döneminde demokrasi, sosyal adalet anlayışını yaratacak ve okullarda otoriter düzenden kalan mirasın kalıntılarını yok edecek bir araç olarak kabul edildi. Bu alan diğer yandan çatışma sonrası toplumlarda çatışmayı önleme ya da barışın inşası mekanizmalarının bir parçası olarak görüldü. İnsan hakları eğitimi Almanya ve İsviçre'de ise ırkçılık, yabancı düşmanlığı, aşırı sağla mücadelenin önemli bir parçası olarak görüldü. 11 Eylül sonrasında ise güvensizlik ve korku kültürü gibi koşullar altında

insan hakları konusunda bilinç yaratmak, insan hakları olmadan insani güvenliğin olamayacağını anlatmak insan hakları eğitiminin konusu oldu.

"Büyük bir mülteci grubu, ülkelerindeki savaştan kaçarak buraya geldi ve komşu ülkeye geçiş yapmak istiyor. Kendi ülkeleri ve komşu ülke arasındaki sınırdaki geçirilen karanlık, soğuk ve yağmurlu bir gece. İnsanlar aç ve yorgun; üşüyorlar. Çok az paraları var. Yanlarında pasaport dışında hiçbir belgeleri yok. Komşu ülkenin göçmenlik memurları farklı görüşlere sahip - bazıları mültecilerin geçmesine izin vermek istiyor, diğerleri istemiyor. Ümitsiz durumdaki mülteciler göçmenlik memurlarını ikna edebilmek için çeşitli görüşler öne sürüyorlar." Siz bir göçmenlik memuru olsaydınız ne yapardınız, mültecilerin bazılarını mı yoksa hepsini mi sınırdan geçirirdiniz? Bunu belirlerken hangi kriterleri göz önünde bulundururdunuz? (PUSULA, "İçeri Girebilir miyim?" etkinliği, sayfa 98)

Sonuç olarak insan hakları eğitimi sömürgecilik ve otoriter rejimlerin bıraktığı mirasla mücadele edilmesi ve yoksulluk, cinsiyet eşitsizliği, ayrımcılık ve etnik gruplar arası çatışma gibi yapısal sorunların üstesinden gelinmesi için çeşitli hükümetlerarası kuruluşlar ve insan hakları örgütleri tarafından pratik yöntemler sunan, sonuca odaklı bir araç olarak geniş kabul gördü. İnsan hakları ise bugün birçok kavram ile ele alınıyor, örneğin kalkınma ve yoksulluk, din ve inanç özgürlüğü veya küreselleşme.

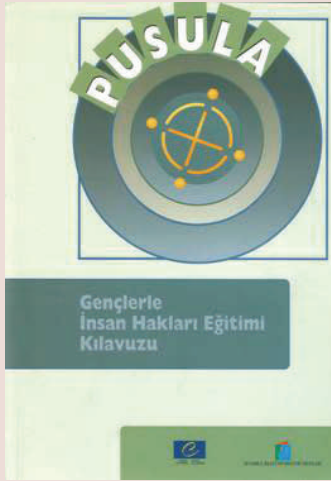
Devlet kurumları insan hakları eğitimi tanımlarken daha çok ulusal ve uluslararası insan hakları belgelerine ve "haklar"a yoğunlaşırken sivil toplum kuruluşları toplumsal dönüşüm ve değişime vurgu yapıyorlar, eğitimciler ise daha çok değerler, normlar ve standartlara. İnsan hakları eğitimi resmi eğitim müfredatının içine yerleştirmek için günümüzde birçok kurum ve kişi çalışmalar yapıyor. Bunun için uluslararası ya da bölgesel ölçekte hazırlanan hükümetlerarası çerçeveler kabul ediliyor.

İnsan hakları eğitimi uzmanlarına göre ise insan hakları eğitimi anlayışının öğretmen/öğrenci, hükümet/seçmen, veren/alan anlayışının ötesine geçmesi gerekiyor. Uzmanlara göre, ancak yerel ve ulusal paydaşlar kendi toplumlarında insan hakları anlayışını yerleştirmek için çabaya girerse sonuç alınabilir.

Hali hazırda insan hakları örgütleri tarafından insan hakları ile ilgili geliştirilmiş yüzlerce eğitim materyali mevcut ve bunların büyük bölümüne İnternette erişilebiliyor. *Human Rights Education Associates-HREA* (İnsan Hakları Eğitimi Katılımcıları) verilerine göre 2005 yılında İnternette 1,4 milyon kez insan hakları eğitimi materyali indirildi.

Türkiye’de de insan hakları alanında çalışan çeşitli sivil toplum kuruluşları bu alanda aktif olarak çalışıyor, insan hakları eğitim programları geliştiriyor ve uyguluyor. Bunlara bir örnek olarak Toplum Gönüllüleri Vakfı’nın Avrupa Konseyi’nin “Herkes Farklı – Herkes Eşit” kampanyası bünyesinde yürüttüğü “Yaşayan Kütüphane/ Kitabı Kapağına Göre Yargılama” etkinliği verilebilir. İlk kez geçen sene Barışrock festivalinde açılmış olan kütüphaneye gelen kişiler ödünç aldıkları insan-kitaplar ile kişisel bir diyalog içine giriyorlar. Yaşayan kitaplar arasında eski uyuturucu bağımlısı, bankacı, Arap, avukat, HIV pozitif ya da feminist olan kişiler yer alabiliyor. Uluslararası Af Örgütü Türkiye, İnsan Hakları Gündemi Derneği, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler ve daha birçok sivil toplum kuruluşu tarafından geliştirilen ve uygulanan insan hakları, ayrımcılık yasağı, insan hakları hukuku veya kadının insan hakları temalı eğitim programları var. İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde yürütülen İnsan Hakları Hukuku Yüksek Lisans Programı ve üniversitenin İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yürütülen projeler kapsamında yargı mensuplarına, Bakanlıkların ilgili çalışanlarına, avukat ve STK temsilcilerine sunulan insan hakları konulu seminerler de örnekler arasında yer alıyor.

"Duydun mu, Peter gey olduğunu açıklamış." "Duymadım, ama hiç aklıma gelmezdi; demek istediğim hiç geye benzemiyor ki!" Böyle bir diyaloga şahit olsaydınız ne yapardınız? (PUSULA, "Cinsellik Konuşma Zamanı!" etkinliği, sayfa 156)

İnsan hakları eğitimi için geliştirilmiş önemli kaynaklardan biri şüphesiz Avrupa Konseyi’nin İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı kapsamında hazırlanmış olduğu “PUSULA: Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu”. Çeşitli disiplinlerden ve farklı kültürlerden gelen bir yazar ve eğitimci ekibinin hazırladığı PUSULA kitabı İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları dizisinin bir parçası olarak Türkçeye çevrilerek yayınlandı. İnsan hakları kültürünün oluşturulması için yaygın ve okulla sınırlı kalmayan bir insan hakları eğitimine duyulan ihtiyaca karşın eğitimciler ve gençlik çalışanlarının elindeki kaynaklar oldukça az. PUSULA, 2002 yılında bu alandaki kaynak boşluğunu

doldurmak amacıyla Avrupa Konseyi tarafından yayınlandı. Kitap, genç insanları insan haklarına yönelik olarak kendi toplumsal çevreleri içinde ve kendi istedikleri şekilde harekete geçmeye dönük bir farkındalık geliştirmeyi amaçlayan bir insan hakları eğitimi el kitabı olarak tasarlandı. Bu amaçla çalışmalar yürütmek isteyen gençlik önderleri, öğretmen ve eğitimcilerle yönelik somut fikirler ve pratik aktivitelerle birlikte eğitimlerde kullanılmak üzere insan hakları, insan hakları eğitimi ve yurttaşlık, çocuklar, çevre, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı, sağlık, küreselleşme, barış, yoksulluk ve spor gibi farklı temalarda bilgi sağlayan bölümler içeriyor. PUSULA, insan hakları eğitimi en geniş anlamıyla, insan onurunda eşitlik anlayışını destekleyen eğitsel programlar ve etkinlikler olarak kabul ediyor ve genç insanların kendilerini birer kaynak olarak görüyor.

PUSULA, öğrencilere, onların çevrelerine ve kendi kişisel kaygılarına odaklanan deneyimsel ve yaygın eğitim yaklaşımlarını temel alan bir eğitim rehberi. Bugüne kadar Türkçe dahil olmak toplam 25 dile çevrildi ve 8 dile daha çevrilecek. Bunlar arasında Japonca gibi Avrupa dışında kullanılan diller de mevcut.

PUSULA, farklı dillerde yayınlanmasının ötesinde farklı ülkelerde gençlik örgütleri, gençlik çalışanları, öğretmenler ve eğitimciler tarafından yaygın olarak kullanılan bir kaynak. Örneğin Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu işbirliğinde Ürdün, Mısır ve Fas’ta PUSULA’nın Arapça çevirisi (*İttijaha*) kullanılarak bir dizi eğitimci eğitimi düzenlendi. Macaristan’da Mobilitás adlı gençlik örgütü 2006 yılında Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa PUSULA üzerine bir proje yürütmeye başladı. Proje PUSULA’yı öğretmenlere tanıtmayı, Macaristan’da insan hakları eğitimi müfredatını geliştirmeyi, öğretmenler için yardımcı kitap hazırlamayı ve bu yolla okul ortamında bunun nasıl kullanılacağını göstermeyi amaçlıyordu. İnsan hakları, demokrasi ve yurttaşlıkla ilgilenen herkes için farklı yaklaşımlar içeren PUSULA’nın Türkiye’de de gerek resmi eğitim ortamlarında gerekse STK’lar tarafından yürütülen eğitimler çerçevesinde kullanılarak, Türkiye’nin insan hakları alanındaki gelişimine olumlu katkılarda bulunacağı ümit ediliyor.

"Maria neredeyse bir yıldır işsiz ve büyük bir gayretle iş arıyor. On gün önce bir iş görüşmesine gitti. Bu, hayallerini süsleyen, tam aradığı gibi bir işti! Her şey yolunda gitti ve Maria'nın başvurusu kabul edildi. Sözleşmesini imzalaması için Maria'dan personel müdürü Bay Wladstock ile görüşmesi rica edildi. Maria görevleri ve yapacağı işle ilgili meseleleri görüşme esnasında zaten netleştirmişti. Sözleşmeyi tam imzalayacakken, Bay Wladstock, işe alınması için iki yıl içinde çocuk sahibi olmayacağına dair bir belge imzalaması gerektiğini söyledi." Maria'nın yerinde olsaydınız ne yapardınız, belgeyi imzalar mıydınız? (PUSULA, "Çalışma yaşamı ve bebekler" etkinliği, sayfa 260)

İnsan hakları eğitiminin yerel ve ulusal ölçekte geliştirilmesi ve daha da yaygınlaştırılması için insan hakları uzmanları tarafından bir dizi ihtiyaca işaret ediliyor. Bunlardan biri bu alanda uzmanlaşmaya olan ihtiyaç. İnsan hakları eğitimi konusunda geliştirilen bilinç yerel ölçekte uygulanabilir, fakat ulusal ölçekte koordine edilen ve desteklenen stratejilere dönüştürülmeli. Diğer bir ihtiyaç ise resmi eğitim ve yaygın eğitim arasındaki gerilimin azaltılması. Aynı ihtiyaç insan hakları eğitimi içinde yer alan aktörler arasındaki gerilim için de geçerli. Diğer bir gereksinim ise yurttaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi arasındaki ilişkinin netleştirilmesidir. Bu alanda işaret edilen diğer bir ihtiyaç ise öğretmenler ve okul yöneticilerinin insan hakları eğitimi içinde oynadıkları rolün farkına varılması ve bu kişilere destek verilmesi. Bu ihtiyaçlar da ele alındığında, PUSULA’nın Türkiye’de kazandırılmasının Türkiye’de gerek resmi gerekse yaygın eğitim ortamlarında sunulan insan hakları eğitimi programlarının geliştirilmesinde uygun ve kolay uygulanabilir veya uyarlanabilir bir içerik sunan bir eğitim rehberi olarak bu alandaki kaynak açığının kapatılmasında büyük katkı sağlayacağı söylenebilir.

PUSULA: Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu

Yazarlar: Patricia Brander, Bárbara Oliveira, Rui Gomes, Jana Ondráčková, Ellie Keen, Alessio Surian, Marie-Laure Lemineur, Olena Suslova

Çeviren: Burcu Yeşiladalı

Çizimler: Pancho

Editörler: Kenan Çayır, Melike Türkan Bağlı, Yasemin Esen

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ISBN: 978-605-399-014-7, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları, 20,5x29,5 cm. 418 sayfa, Nisan 2008

PUSULA’nın diğer dillerdeki çevirileri için: www.coe.int/compass

Kaynaklar:

- Council of Europe, 2007, *Compass News*, Issue VI, December
- Council of Europe, 2007, *Compass News*, Issue V, June
- Council of Europe, 2008, *Education Newsletter*, Special Issue, February
- David Duarez ve Francisco O. Ramirez, 2004, "Human Rights and Citizenship: the Emergence of Human Rights Education", Center on Democracy, Development, and the Rule of Law Stanford Institute for International Studies
- Felissa Tibbits ve Peter Fritzsche (der.), 2006, "International Perspectives of Human Rights Education", Journal für Sozialwissenschaften und ihre Didaktik, Bielefeld
- www.coe.int/compass
- www.hrea.org
- www.tog.org.tr

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 2008 yılı Nisan, Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında Türkiye ile ilgili 96 dava sonuçlandı. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleri'nde yer alan bazı hakların ihlal edildiğine ve çeşitli miktarlarda tazminat ödenmesine karar verdi. Türkiye ile ilgili sonuçlanan davalarda yedi kez yaşam hakkının, 16 kez işkence ve kötü muamele yasağının, 19 kez kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, 41 kez adil yargılanma hakkının, dört kez özel yaşama ve aile yaşamına saygı hakkının, beş kez ifade özgürlüğünün, bir kez toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün, dört kez etkili başvuru hakkının, 18 kez mülkiyet hakkının ve bir kez serbest seçim hakkının ihlal edildiğine karar verildi.

Yumak ve Sadak v. Türkiye (başvuru no. 10226/03)

AİHM Büyük Dairesi Türkiye'de genel seçimlerde uygulanan %10'luk ülke barajının 1 No'lu Ek Protokol'ün 3. maddesinde yer alan serbest seçim hakkını ihlal etmediği kararını verdi.

2002 yılında yapılan genel seçimlerde Demokrat Halk Partisi (DEHAP) adına Şırnak ilinde milletvekili adayı olan iki başvuru DEHAP Şırnak ilinde oyların %45.95'ini almasına karşın yürürlükte olan mevzuat gereği DEHAP ülke genelinde %10 oy oranına ulaşamadığı için milletvekili seçilememiştir. Başvurucuların yerine Şırnak ilinde %14.05 oy oranına ulaşan başka bir siyasi partinin adayı ve bir bağımsız aday milletvekili seçilmiştir. Seçimlerde seçime giren 18 partiden yalnızca iki tanesi söz konusu barajı aşabilmiş ve mecliste temsil edilebilmiş ve ayrıca 9 bağımsız aday milletvekili seçilebilmiştir. Çok partili siyasi sisteme geçildiğinden beri ilk defa oyların %45'i mecliste temsil edilememiştir. 2007 seçimlerinde ülke barajı uygulamasını aşmak amacıyla siyasi partiler ya başka bir parti ile birlikte seçime girmiş ya da bağımsız aday gösterme yoluna gitmiştir.

Konu ile ilgili olarak yapılan başvuru 30 Ocak 2007 tarihinde AİHM'nin ilgili dairesi tarafından 1 No'lu Ek Protokol'ün 3. maddesinde yer alan serbest seçim hakkının ihlal edilmediği yönünde sonuçlanmıştı. Başvurucular tarafından %10'luk ülke barajının serbest seçim hakkının ihlal

olduğu gerekçesiyle Büyük Daire önüne getirilen davada Büyük Daire, ilk önce bu uygulamanın başvuru sahiplerinin söz konusu hakkına bir müdahale olduğunu tespit etti. Mahkeme bu müdahalenin istikrarın korunması ve meclisin çok fazla parçalı olmaması adına meşru bir amaç taşıdığını belirtti.

AİHM, %10'luk ülke barajının Avrupa Konseyi ülkeleri arasında en yüksek oran olduğunu, sadece 3 üye ülkede %7 ve %8 gibi yüksek oranların kabul edildiğini, üye ülkelerin üçte birinin %5'lik bir ülke barajını öngördüğünü ve 13 üye ülkede ise daha düşük oranlarda ülke barajı uygulaması olduğunu, Avrupa Konseyi organlarının bu oranın yüksek olduğu ve düşürülmesi gerektiği yönündeki görüşlerine önem verdiğini ancak seçim barajı uygulamasının her ülkede farklı koşullar, siyasi parti sistemleri ve öngörülen amaçlar göz önünde tutularak değerlendirilebileceği ifade etti.

Mahkeme ayrıca, bağımsız aday olma imkânının siyasi partilerin siyasi tartışmalara yönelik katkılarının yerini dolduramayacağını, yukarıda belirtilen seçim stratejilerinin bir ölçüde etkili olabildiğini, 2002 seçimlerinin farklı koşullar altında gerçekleştiği ve 1983 yılında bu yana ilk kez yüksek oranda oyun mecliste temsil edilmediği ve bu partilerin farklı stratejiler kullanarak 2007 seçimlerinde bu durumu bir ölçüde aştığını vurguladı.

Anayasa Mahkemesi'nin rolünün önemli olduğunu vurgulayan Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin adaletli temsil ile yönetimde istikrar arasında bir denge kurulması yönündeki çabalarının ülke barajı ile serbest seçim hakkının özünün zedelenmesini engellediğini belirtti. Mahkeme genel olarak %10 ülke barajının Avrupa Konseyi organları ile benzer şekilde yüksek bir oran olduğunu ve düşürülmesi gerektiği yönündeki tavsiyesi ile mutabık olduğunu, bu şekilde bir barajın siyasi partileri farklı stratejiler uygulamaya zorlayarak seçim sürecinin şeffaflığına katkıda bulunmadığını, ancak somut başvuruda söz konusu seçimin yapıldığı özel siyasi ortam göz önünde tutulduğunda %10 ülke barajının 1 No'lu Ek Protokol'ün 3. maddesinde yer alan serbest seçim hakkının özünü zedelediğini ve ihlal etmediğini 13'e karşı 4 oyla kabul etti.

N. v. Birleşik Krallık (başvuru no. 26565/05)

AİHM Büyük Dairesi AIDS hastası başvuru sahibinin ülkesine geri gönderilmesinin işkence ve kötü muamele kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtti.

Davada 1998 yılından beri Londra'da yaşayan, Uganda vatandaşı olan ve AIDS hastası olan başvuru sahibi Uganda'ya gönderildiği takdirde ölüm riski altında olacağını belirterek sığınma başvurusunda bulunmuştu. Yapılan tetkikler sonucunda AIDS hastası olduğu tespit edilen ve Uganda'ya geri gönderildiği takdirde 12 aydan daha az bir süre yaşama şansı bulunan başvuru sahibinin bu durumu Birleşik Krallık tarafından aynı ilacların çok ucuz olarak Uganda'da da bulunabileceği gerekçesiyle reddedilmişti. Başvuru Dünya Sağlık Örgütü

verilerine göre kendisi için gerekli ilaçların Uganda'da bulunduğu, ancak bu durumdaki kişilerin yarısı için yeterli olduğu, kendisinin geldiği kırsal bölgede bu ilaçlara erişiminin oldukça zor olacağını belirtmişti.

AİHM kararında, her hakkın doğal olarak ekonomik ve sosyal sonuçları olmasına karşın AİHS'in esas olarak medeni ve siyasi hakların korunmasına yönelik olduğunu, AİHS'in bireylere bir ülkede sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinden yararlanabilmek amacıyla kalabilme hakkını tanımadığını ve bir kişinin ülkesine döndüğü takdirde yaşam beklentisinin önemli ölçüde azalacak olmasının tek başına 3. maddenin ihlali olmayacağını, bu durumun ancak oldukça istisnai durumlarda söz konusu olabileceğini belirtti.

AİHM kararında ayrıca, başvuru sahibinin ülkesine gönderildiği durumda yaşamının olumsuz etkileneceği ancak başvuru sahibinin şu anki durumunun stabil olduğunu ve bu durumun ülkesine döndüğünde tedavinin temel gereklerini yerine getirdiği takdirde devam edebileceğini ifade etti. Mahkeme, başvuru sahibinin durumunun yukarıda belirtilen "çok istisnai durum" bağlamında değerlendirilemeyeceği belirterek ülkesine gönderilmesi halinde Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edilemeyeceği kararı verdi.

Sampanis ve Diğerleri v. Yunanistan (başvuru no. 32526/05)

AİHM, Yunanistan vatandaşı olan 11 başvuru sahibinin Roman/Çingene kökenli olmalarından kaynaklı olarak ilkokullarda kaydedilmemeleri ve devamında özel sınıflarda eğitim görmelerinden dolayı 1 No'lu Ek Protokol'ün 2. maddesinde yer alan eğitim hakkı ile beraber 14. maddede yer alan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme ayrıca bu duruma karşı etkili bir başvuru yolunun sağlanmaması nedeniyle 13. maddenin ihlal edildiğine karar verdi.

Davada başvuru sahipleri çocuklarının Roman/Çingene kökenli oldukları gerekçesiyle kamu okullarına 2004-2005 yılında kaydedilmediğini, 2005-2006 yılında kaydedildiğinde ise Roman/Çingene kökenli olmayan velilerin protesto gösterileri yaparak kendi çocuklarının okuldan alınmalarını istediğini, olayların sonucunda baskı altında kalarak çocuklarının okul dışında başka bir binada özel sınıflarda (hazırlık sınıfları) okumalarına izin verdiklerine dair bir kâğıt imzalamak zorunda kaldıklarını, çocukların eğitim gördükleri prefabrike binanın ise Nisan 2007 tarihinde yangın sonucu kullanılmaya hale geldiğini ve eğitime başka bir okulda devam etmek üzere çocukların nakledildiğini, ancak bu binanın altyapı eksiklikleri nedeniyle Ekim 2007 tarihine kadar faaliyete geçemediğini belirtmişlerdir.

AİHM özel sınıflarda çoğunlukla Roman/Çingene çocukların okuduğunu, Eylül ve Ekim 2005 tarihlerinde okul önünde gerçekleşen ırkçı protestolardan dolayı Yunan Hükümetinin doğrudan sorumlu tutulmasının mümkün olmadığını ancak bu olayların başvuru sahiplerinin çocuklarının başka bir yerde eğitim görmelerine yönelik izin vermeleri üzerinde etkili olduğunu, başvuru sahipleri tarafından ortaya konulan

delillerin güvenilir olduğunu ve ayrımcılık açısından karine teşkil edebileceğini belirterek Yunan Hükümetinin farklı muamelenin objektif nedenlere dayalı olduğunu ve başvurucların etnik kökeni ile ilgisi bulunmadığını ortaya koymak durumunda bulunduğunu belirtti.

Mahkeme, Roman/Çingene topluluğun mağdur olma potansiyeli yüksek olan bir topluluk olduğunu belirterek, ihtiyaçlarına özel bir ilgi gösterilmesi gerektiğini, 14. maddenin bazı durumlarda eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına yönelik yükümlülük getirdiğini, yetkililerin Roman/Çingene çocukların gerekli belgelerin bir kısmına sahip olmasa dahi okullara kayıt ettirmek durumunda olduğunu vurguladı.

Mahkeme ayrıca, Yunan hukukunda da bu yönde yasal düzenlemelerin bulunduğunu, Roman/Çingene çocukların özel sınıflarda eğitim görmesi olayında ise bu sınıflarda eğitim görececek kişilerin belirlenmesinde açık ve objektif ölçütlerin belirlenmediğini, diğer çocuklara göre daha geri seviyede olan çocukların normal sınıflara yerleştirme hedefi ile oluşturulan bu sınıflarda eğitim gören çocukların hiçbirinin özel sınıflarda 2 yıl eğitim görmelerine karşın normal sınıflara gönderilmediğini, bu çocukların kapasitelerinin düzenli ve objektif verilere dayalı olarak gözden geçirilmediğini ve test edilmediğini, başvurucların çocuklarının bu sınıflarda eğitim görmelerine dair gösterdikleri rızanın olayın özel koşulları ve Roman/Çingene topluluğun eğitim düzeyi ve kısıtlı olanaklara sahip olmaları göz önünde tutulduğunda tatmin edici olmadığını, ırk ayrımcılığının yasaklanmasının önemi göz önünde tutulduğunda bir kişinin bu şekilde bir ayrımcılığın mağduru olma noktasında bu haktan feragatinin söz konusu olamayacağını göz önünde tutarak eğitim hakkı ile birlikte ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verdi.

AİHM yine, Yunan Hükümeti tarafından başvurucların başvurabilecekleri etkili yolların varlığının kanıtlanmadığını belirterek 13. maddenin de ihlal edildiğini ifade etti.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

Anayasa Mahkemesi 1 Temmuz 2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 2002/1 (Siyasi Parti Kapatma) Esas ve 2008/1 Karar sayılı kararında, Yargıtay Başsavcılığı tarafından Hak ve Özgürlükler Partisi'nin (HAK-PAR) kapatılması talebiyle açılan davada 5 Mahkeme üyesinin partinin kapatılmaması yönünde görüş bildirmesi üzerine Anayasa'nın 149. maddesinde belirtilen nitelikli çoğunluğa ulaşamadığı gerekçesiyle partinin kapatılması isteminin reddine karar verildi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kapatılma istemli kamu davasına ilişkin 14.3.2002 günlü ve SP 115 Hz.2002/3 sayılı İddianamesi ile HAK-PAR'ın Tüzük ve Programında yer alan bazı bölümlerin Anayasa'nın Başlangıç ve 2, 3, 14 ve 68. maddeleri ile 2820 sayılı Siyasi Partiler

Kanunu'nun 78. maddesinin (a) ve (b) bentlerine, 80. maddesine, 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı iddiasıyla HAK-PAR'ın Anayasa'nın 69. maddesinin beşinci fıkrasıyla 2820 sayılı Kanun'un 100 ve 101. maddesinin (a) bentleri uyarınca kapatılmasına karar verilmesi talep edilmişti. Yargıtay Başsavcılığı, tüzük ve programda yer alan "tekçi, otoriter devlet yapısında ısrar eden" Türkiye'yi "âdem-i merkezîyetçi tarzda yeniden yapılandırma" ve "Kürt sorununu hak eşitliği temelinde toplumsal uzlaşma ile çözmeye" şeklindeki Parti hedeflerinin Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesiyle bağdaşmadığını; Anayasa'da korunan bu ilkenin Siyasi Partiler Kanunu ile somutlaştırılmış olması nedeniyle söz konusu ibarelerin bu Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendine de aykırı olduğunu; "Kürt Sorunu"nun "Türkiye'nin temel sorunu olarak" tanımlanmış olmasının "Türkler ve Kürtler" ayrımı meydana getirerek, "ayrı bir Kürt ulusunun varlığı"na ve böylece vatandaşlık bilinç ve beraberliğini temel alan ulus kavramının reddini içerdiğini; bu durumun Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde belirtilen "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve siyasi partilerin ırk esasına dayanamayacakları" ilkelerine; ayrıca Siyasi Partiler Yasasının 101. maddesinin (a) bendindeki, bir siyasi partinin tüzük ve programının "Devletin (...) ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne" aykırı olamayacağı ilkesine de aykırılık oluşturduğunu; Devletin yeniden yapılandırılması adı altında önerilen idari bölgeler ve egemenlik sahibi özerk bölgeler modelleriyle Devletin teklifi ilkesinin değiştirilmesinin amaçlandığını; Parti Tüzüğü'nün 3. maddesinde "Kürt sorununu hak eşitliği temelinde toplumsal uzlaşma ile çözmek", parti programının "Türkiye değişmek zorundadır" başlıklı bölümünde, "Türkiye hükümetlerinin, Kıbrıs, Bulgaristan, Yunanistan, Kosova ve benzeri ülkelerde bulunan azınlıklar/ topluluklar için savunduğu tezleri, Türkiye'de yaşayan Kürtler için de istemesi durumunda, sorunun çözüm yoluna gireceği inancındadır." biçimindeki değerlendirmeler ile parti programının diğer bölümlerindeki düzenlemelerin, farklı ulus ve ulusal azınlıkların varlıklarının kabul edilmesinin istendiğini gösterdiğini, bunun, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını güttüğünü, bu nedenle Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılık oluşturduğunu belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararında, siyasal çoğulculuğu ve katılımcılığı esas alan kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde, bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıracak özgün kuruluşlara duyulan

gereksinim, dağınık siyasal görüşleri birleştirmek suretiyle halk iradesini oluşturan ve açığa çıkaran siyasal partiler vasıtasıyla karşılandığını ifade etti. Mahkeme'ye göre siyasi partiler, belli siyasal düşünceler çevresinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları hukuksal yapıdır ve siyasi partilerin kendilerine göre öne çıkardıkları ülke sorunlarına ilişkin farklı çözüm önerileri getirmeleri, demokratik siyasi yaşamda üstlendikleri işlevin doğal sonucudur. Mahkeme bu nedenle siyasi partilerin, Anayasanın konuya ilişkin kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "örgütlenme", "düşünce ve ifade özgürlüğü" konusundaki 10. ve 11. maddelerinin koruması altında olduğunu vurguladı.

Anayasa Mahkemesi demokratik rejimin olmazsa olmaz ön koşulu sayılmaları nedeniyle siyasî partilerin Anayasa'da özel olarak düzenlendiğini, 68. maddenin ikinci fıkrasında, siyasî partilerin demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olduklarını; üçüncü fıkrasında da siyasî partilerin önceden izin almadan kurulacakları ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürecekleri belirtildiğini, siyasî partilerin diğer tüzelkişilerden farklı olarak kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin esaslar Anayasal güvenceye kavuşturulduğunu, kapatılmalarına yol açabilecek nedenlerin ise Anayasa'nın 14. maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasını engelleyen düzenleme de gözetilerek tek tek sayıldığını ve yasakoyucuya bunların dışında düzenleme yapmaya elverişli bir alan bırakılmadığını ifade etti.

Mahkeme bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırılığı değerlendirilirken, Anayasa'nın siyasi partilere verdiği özel önemi vurgulayan diğer kurallarının da göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtti. Mahkeme ayrıca, siyasi partilerin, Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen tüzük ve programlarındaki söylemlerinin demokratik yaşam için doğrudan açık ve yakın tehlike oluşturmaması durumunda, bunların ifade özgürlüğü kapsamında kaldığının kabul edilmesi gerektiğini ve demokratik rejimin tüm kurum ve kurallarıyla özümsemiştiği ülkelerde de rejim için ciddi bir tehlike oluşturmadıkça siyasi partilerin kapatılmasına olur verilmeyeceğini, Anayasanın da bu yönde düzenlemeler içerdiğini ve salt ifade özgürlüğü kapsamında kalan tüzük ve program düzenlemesini kapatma nedeni sayıldığını kabul etmenin olanaklı olmadığını ifade etti.

Mahkeme, HAK-PAR'ın tüzük ve programında genel olarak âdem-i merkezîyetçi bir yönetime ağırlık verdiği, Türkiye'nin temel sorunu olarak kabul ettiği Kürt sorununu hak eşitliği temelinde çözmeyi seçmesine vaat ettiği belirterek, partinin tüzük ve programında ifade edildiği biçimde Kürt sorunu olarak ele alıp değerlendirilen soruna, partinin kendi çözüm önerilerini getirmesine, vatandaşlık temelinde ulus kavramının reddi olarak nitelendirilemeyeceğini ve kapatma davasının partinin kuruluşundan kısa bir süre sonra açıldığı da gözetildiğinde, belli bir sorunun varlığına ve buna dair çözüm önerilerine ilişkin ifadelerin demokratik bir rejimde düşünce ve ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etti. Mahkeme iddianame ve sonraki aşamalarda, partinin tüzük ve

programında belirtilen amaçları gerçekleştirmek için Anayasa dışı bir yöntemi uygulayacağına ilişkin herhangi bir kanıtında yer almadığını belirterek HAK-PAR'a, tüzük ve programında yer alan ifadelerle dayanılarak yaptırım uygulanmasının, örgütlenme ve ifade özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturacağı ve iddianamede ileri sürülen gerekçelerle HAK-PAR hakkında kapatma ya da yerine başka bir yaptırım uygulanması demokratik bir toplumda zorunlu bir tedbir niteliğinde görülemeyeceği kararını verdi ve kapatılma istemini reddetti.

HAK-PAR'ın kapatılması yönünde oy kullanan diğer 6 üye ise karşı oy gerekçesinde, parti program ve tüzüğünün Anayasa'nın 68. maddesinde belirtilen "...devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne..." açıkça aykırı olduğunu belirtti. Öne çıkan bir diğer vurgu ise Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına eklenen düzenleme konusundaydı. Karşı oy gerekçesinde usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çikabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağını öngörüldüğünü ve Anayasa'nın 69. maddesinin beşinci fıkrası ise bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine (dava konusunda devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasına) aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verileceğini belirtti.

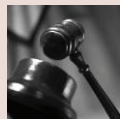
Ayrıca davada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesiyle çeliştiği ileri sürülen "iç normun" bir yasa kuralı değil, Anayasa hükmü olduğu ve dolayısıyla, Anayasa'nın 90. maddesinin davada uygulama kabiliyetinin olmadığı yönünde görüş belirtildi. Karşı oyda yine, Anayasa'nın 138. maddesine göre hâkimlerin "...Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler..." hükmü gereği Anayasa Mahkemesinin Anayasal kurallar dururken, yorum yoluyla doğrudan AİHM içtihadını esas alarak hüküm tesis etmesinin söz konusu olamayacağı ifade edildi.

Karşı oy gerekçesinde ayrıca bir siyasi partinin tüzük ve programının devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasına aykırı olması halinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasındaki "meşru amaç" sınırları içerisinde kaldığından; bu yönü itibarıyla de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı bir normun varlığından bahsedilemeyeceği ve belirtilen Anayasal düzenlemenin demokratik bir toplumda zorunlu bir müdahale olarak değerlendirmesi gerektiği ifade edildi.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararında siyasi parti kapatma davaları ile ilgili olarak bugüne kadar oluşturduğu içtihatlarının yerine yeni bir içtihat kabul ettiği söylenebilir. Burada üç nokta göze çarpmaktadır. İlk olarak, Mahkeme, siyasi partilerin, Anayasasının konuya ilişkin kuralları ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "örgütlenme", "düşünce ve ifade özgürlüğü" konusundaki 10. ve 11. maddelerinin koruması altında olduğunu vurgulaması ve ardından tüzük ve programlarındaki söylemlerinin demokratik yaşam için doğrudan açık ve yakın tehlike oluşturmaması durumunda, bunların ifade özgürlüğü kapsamında kaldığının kabul edilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Mahkeme ilk kez ifade özgürlüğü kapsamında kalan tüzük ve program düzenlemelerinin kapatma nedeni sayılmayacağını belirtmiş oluyor. Kararın bir diğer yönü ise siyasi parti kapatma davalarına özgü olan ve Anayasasının 149. maddesinde yer alan beşte üç çoğunluk gerekliliği nedeniyle 6 üyenin kapatılma yönünde oy kullanmasına karşı kapatılma talebinin reddidir. Çoğunluk görüşü kararın aksine insan hakları hukuku açısından önemli bir yaklaşımı ortaya koymuş bulunuyor. Anayasasının 90. maddesinde yer alan ve uluslararası insan hakları sözleşmelerine yasalar karşısında öncelik tanıyan düzenlemenin Anayasasının üstünde kabul edilemeyeceği ve AİHM içtihatlarının Anayasa ile çatıştığı durumda Anayasa hükümlerinin uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Yine Anayasasının 138. maddesinde yer alan hâkimlerin Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm vereceklerine dair düzenleme dar bir şekilde yorumlanmıştır.

İkinci bir nokta ise, Mahkemenin çoğunluk üyeleri tarafından belirtilen bir görüşler doğrultusunda Anayasa Mahkemesinin önüne gelecek ve basit çoğunlukla karar alınması mümkün olacak davalarda Mahkemenin yöneliminin uluslararası insan hakları sözleşmeleri ile anayasa hükümlerinin çatışma içerisinde olduğu noktada anayasa hükümlerine öncelik verilecek olmasıdır. Ayrıca uluslararası insan hakları sözleşmelerinin geçmişten bu yana süren uygulama doğrultusunda sadece destek ölçü norm olarak, verilen kararın insan hakları bağlamında meşruyetinin sağlanması açısından başvurulacağı öngörülebilir.

Son olarak ise kararın diğer yönler kadar, önemli bir başka bir sonucu da Anayasa Mahkemesi bu kararı ile Siyasi Partiler Kanunu'nun 101. maddesi gereği, bu kanunda yer alan yasakların (ör: 78, 80 ve 81. maddeler) tek başına kapatma nedeni olamayacağı, bu yasakların aynı kanunun 104. maddesi gereği artık hazine yardımından kesme yaptırımına da tabi olduğu da belirtilmiş olmasıdır.

Anayasa Mahkemesi 22 Mart 2008 ve 3 Haziran 2008 tarihlerinde Resmi Gazete'de yayınlanan 2003/6 (Değişik İşler) Esas ve 2008/4 Karar, 2003/1 (Değişik İşler) Esas ve 2008/2 Karar ve 2003/2 (Değişik İşler) Esas ve 2008/3 Karar sayılı kararlarında, Türkiye Birleşik Komünist Partisi, Özgürlük ve Demokrasi Partisi ve Halkın Emek Partisi hakkında farklı tarihlere verilen kapatılma kararları ile ilgili olarak AİHM kararları doğrultusunda yapılan yeniden yargılama taleplerini reddetti.

Her üç partide kapatılmalarının ardından AİHM'ye başvurmuş ve AİHM tarafından çeşitli tarihlerde 3 davada da AİHM'nin 11. maddesinde yer alan örgütlenme hakkının ihlal edildiği yönünde karar verilmişti. Üç partinin genel başkanları tarafından Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 311. maddesinde hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılan "ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması" haline dayanılarak yargılamanın yenilenmesi talep edilmişti.

Mahkeme, AİHM kararını yargılamanın yenilenmesi kapsamında gördükten sonra, bu durumun yargılamanın yenilenmesi açısından tek başına yeterli olamayacağını, CMK'nın 321. maddesinde yer alan kural gereğince kabule değer görülen istemin dayanağını oluşturan yargılamanın yenilenmesi nedeninin (ihlal nedeninin) doğruluğunun ve hükmün esasına etkili nitelikte olup olmadığının da araştırılması, doğru ve hükmün esasına etkili olmadığına anlaşılması halinde istemin esaslılık noktasından reddi, aksi halde duruşma açılarak ihlal nedeni de dikkate alınmak suretiyle kesinleşen ilk hükmün yargılamanın yenilenmesi yoluyla yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Mahkeme CMK'nın 321. maddesi uyarınca yargılamanın yenilenmesi isteminin kabul edilebilmesi için ilk hükmün verilmesinde esas alınan olgularla birlikte yeniden değerlendirilmesini gerektirecek nitelikte maddi bir olgunun bulunduğu hükmün kesinleşmesinden sonra saptanması gerektiğini ifade ettikten sonra, AİHM tarafından verilen ihlal kararında yargılama sonrasında ortaya çıkan ve kesin hükmün esasını etkileyecek nitelikte olan maddi bir olgunun varlığına değil, kapatılmaya esas alınan mevcut olguların değerlendirilmesinde hata yapıldığı düşüncesine dayanıldığı ve CMK'nın mevcut olguların değerlendirilmesinde hata yapılarak hüküm kurulmasını temyiz nedeni olarak kabul ettiğini ve bu sebeple yargılamanın yenilenmesini gerektirecek bir neden olarak görmediğini belirtti.

Dört üyenin karşı yönde görüş belirttiği kararda karşı oy gerekçesinde konunun AİHM kararlarının olağanüstü bir kanun yolu olarak yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılması nedeniyle CMK açısından ve Anayasasının 90. maddesi ışığında AİHM kuralları ile AİHM kararlarının bağlayıcılığı açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği belirtildi. Bu bağlamda ilk olarak siyasi parti kapatma kararları ile ilgili olarak gerçekleşen AİHM'nin ihlal kararına dayalı yargılamanın yenilenmesi taleplerinin incelenmesi sırasında, istemin kabule değer bulunmasından sonraki inceleme evresinde, belirtilen nedenlerle yargılamanın yenilenmesi isteminin esaslı olması nedeniyle reddine karar verilmesi mümkün olmadığı ve

aksi düşüncenin kabulü halinde AİHM kararlarını başlı başına bir ihlal nedeni olarak kabul eden yasakoyucunun iradesine aykırılık oluşacağı ve yasal düzenlemeyi de anlamsız ve uygulanamaz hale getireceği belirtildi. İkinci olarak ise AİHS'nin 46. maddesi gereği, AİHM kararlarının bağlayıcı olduğu, AİHM'nin ihlale yönelik tespitinin iç hukukta kesinleşmiş bir yargı kararına ilişkin olması halinde kesin hükmün bağlayıcılığı ilkesi nedeniyle ihlalin etki ve sonuçlarının giderilmesi sınırlı bir şekilde olanaklı olabileceği ve ihlali ortadan kaldırmada en etkili yolun yargılamanın yenilenmesi olduğu, CMK'da yer alan düzenlemenin bu anlayışın sonucu olduğu, AİHS'nin bir yönüyle Anayasa'nın 90. maddesi gereğince aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda esas alınması zorunlu olan bir kanun hükmünde olduğu, diğer yönüyle de, Anayasa'da düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin kapsam ve içeriklerinin belirlenmesi sırasında göz önünde tutulması gereken temel bir belge niteliğinde olduğu, belirtildi.

Sonuç olarak ise parti kapatma davalarında CMK hükümlerinin uygulanması ile bu davaların ceza karakteri, CMK'da yer alan düzenleme ile AİHM'nin Sözleşme veya eki Protokollerin ihlal edildiğine dair kararının açıkça yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak sayılması, Anayasa'nın 90. maddesine göre Sözleşme hükümlerine; Sözleşmenin 46. maddesi gereği de AİHM kararlarına uyma zorunluluğu bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davaları için ihlâl kararları nedeniyle yargılamanın yenilenmesinin zorunlu olduğu sonucuna varıldığı ifade edildi. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin kabule değer görerek incelemeye başladığı yargılamanın yenilenmesi istemini, Anayasa ve yasalarda yapılan değişiklikleri göz ardı ederek "esassız olması" gerekçesiyle reddetmiş olmasının temel hak ve hürriyetlere sağlanan güveneyi etkisizleştiren bir uygulamaya yol açacağı vurgulandı. Yine yeniden yapılacak yargılamada Anayasa Mahkemesinin AİHM'nin ihlal kararındaki tespitlere rağmen aynı sonuca ulaşmasının da mümkün bulunduğu, ancak, önceden verilen kararın AİHM'nin kararı ile birlikte yeniden değerlendirilmesinin önünün baştan tamamen kapatılmasının düzenlemeyi anlamsız hale getirecek bir uygulama niteliğinde olduğu ve böyle bir yorumun amaca uygun bir yorum olmadığı belirtildi.

Anayasa Mahkemesi 25 Haziran 2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 2006/167 Esas ve 2008/86 Karar sayılı kararında, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından istenen bilgileri vermeyen kişilerin idari para cezasına çarptırılmasını özel hayatın gizliliğine ve düşünce özgürlüğüne aykırı buldu.

Serferihisar Sulh Ceza Mahkemesi tarafından 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 8. maddesi ile 54. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinde yer alan kendilerinden istenen veri veya bilgileri başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz ve doğru olarak ücretsiz vermekle yükümlülüğü ve Başkanlık veya kurum ve kuruluşlar tarafından program kapsamında istenen bilgilerin geçerli bir mazeret olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veren veya hatalı verenlerin bir defaya mahsus olmak üzere uyarılarak 7 gün içinde bilgileri vermeleri isteneceği, uyanlara

rağmen belirlenen şekil ve sürede bilgileri vermeyen eksiklikleri gidermeyen ve hatalı veren gerçek veya özel tüzel kişilerin organ ve temsilcileri hakkında fiilin, 54/2-b bendi (a) bendi dışında kalan istatistik birimlerde yapılan araştırmalarda işlenmesi durumunda 1.000 YTL para cezası uygulanacağına dair düzenlemelerin Anayasa'ya aykırılığı öne sürülmüştü.

Anayasa Mahkemesi, itiraza konu 8. madde hükmüyle sayım ve örnekleme çalışmalarına konu olan, hakkında veri toplanacak gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşların yetkililerine cevap verme yükümlülüğü getirildiğini ve bu yükümlülüğe uymayanların da 54. maddede gösterilen biçimde idari para cezasıyla cezalandırılması öngörüldüğünü belirtmiştir.

Mahkeme, maddede açıklayıcı bir düzenleme bulunmadığı için, "kişisel veri" veya "isteme bağlı veri" olarak adlandırılan, belirli veya belirlenebilir kişilerle ilgili her türlü bilgilerin istenebileceği kuşkusuz olduğunu belirttikten sonra, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğinde olan veri ve bilgilerin bu zorunluluk kapsamında bulunup bulunmadığına ilişkin herhangi bir düzenlemeye rastlanmadığını, istatistik birimlerin istenildiği takdirde herkesin her türlü bilgiyi temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliğinde olsa bile vermek zorunda olduğunu ifade etti.

Anayasa Mahkemesi kararında, somut olarak bazı AİHM kararlarına atıf yapmamakla beraber genel olarak AİHM kararlarında da özel hayatın bütün unsurlarıyla tanımlanamayacak kadar geniş bir kavram olduğuna ve devletin yetkili temsilcileri tarafından ilgililer hakkında rızası olmaksızın bilgi toplamasının her zaman söz konusu kişinin özel hayatını ilgilendireceğine yer verildiğini, anket formlarında yer alan bazı soruların açık yaşamın gizliliği ile düşünce ve kanaatin açıklanması sonucunu doğurabileceğini ve bir ülkede en güçlü veri tekelinin idare olduğunu ve bu gücün sınırlandırılması özel yaşamın ve düşünce ve kanaat özgürlüğünün korunması bakımından önemli olduğunu vurguladı.

Mahkeme, Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerinde yer alan güvencelere rağmen itiraza konu 8. madde hükmüyle kişilerin, bilgi toplama, saklama, işleme ve değiştirme tekelini idareye ve diğer kişilere karşı korunmasız bıraktığını, veri toplamanın sınırlarına yasal düzenlemede yer verilmediği nedeniyle söz konusu kurulların Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerine aykırı olduğu belirterek iptal yönünde karar verdi.

Anayasa Mahkemesi 5 Temmuz 2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 2004/90 Esas ve 2008/78 Karar sayılı kararında, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 11. maddesinin ikinci tümcesi ile 28. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasaya aykırı olmadığına karar verdi.

Ürgüp Asliye Ceza Mahkemesi tarafından yapılan başvuruda, 11. maddede yer alan "... düzenleme kurulu, kendi üyelerinden başkan dâhil en az yedi kişiyi toplantının yapıldığı yerde bulundurma ile yükümlüdür." cümlesi ile 28. maddede yer alan "...11 ve 12 inci maddelerde yazılı görevleri yerine getirmeyen düzenleme

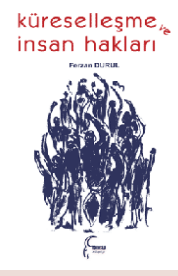
kurulu üyeleri hakkında dokuz aydan bir yıl altı aya kadar hapis ve onbin liradan otuzbin liraya kadar ağır para cezası hükmolünür." cümlelerinin Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetini düzenleyen maddesi ile 34. maddesinde yer alan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ve ayrıca AİHS'nin 11. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştü.

Mahkeme kararında, ilk olarak 2911 sayılı kanunun 11. maddesi ile yedi kişiden fazla katılımın olduğu toplantı ve gösteri yürüyüşleri konusunda bir kural getirildiği ve yediden az kişinin düşüncelerini topluca açıklama haklarının doğal olarak mevcut olduğu ve yedi kişiden fazla olan toplantılarda düzen sağlamak amacıyla öngörülmesi olan bu kuralın, Anayasa'nın 34. maddesindeki toplantı hakkını ihlal etmediği belirtildi. Mahkeme Anayasa'nın 13. maddesi bağlamında da bir değerlendirme yaparak, düzenleme kurulunun, kendi üyelerinden başkan dâhil en az yedi kişinin toplantının yapıldığı yerde bulundurulması yükümlülüğünün, 2911 sayılı kanunda düzenleme kuruluna verilen görev, yetki ve sorumlulukların gereği gibi yerine getirilebilmesinin bir sonucu olduğunda kuşku bulunmadığını ve kuralın, toplantının sükûn ve düzen içerisinde barışçıl bir ortamda gerçekleştirilmesini amaçlayan, hakkın özüne dokunmayan ve kamu düzeninin korunması amacıyla getirilen bir sınırlama niteliğinde olduğunu ifade etti.

Mahkeme ilgili kanunun 28. maddesi için ise, 11. maddedeki görevin yerine getirilmemesine ilişkin ceza sorumluluğunun, toplu değil, kişisel nitelikte olduğu ve kuralın yalnızca toplantının yapıldığı yerde hazır bulunmayanlar için uygulanabileceği ifade edilmiş ve 28. maddede yer alan "11 ve..." ibaresinin, Anayasa'nın 38. maddesine aykırı olmadığı kararı verildi.

Kararın karşı oy gerekçelerinde ise 28. maddenin üçüncü fıkrası gereğince düzenleme kurulu üyelerinden birinin dahi hazır bulunmaması halinde toplantı otomatik olarak yasaya aykırı hale gelmekte olduğu, yediden az katılımcının ceza yaptırımıyla karşılaşmak ya da toplantıyı iptal etmek dışında seçeneklerinin kalmadığı, ceza yaptırımının sadece toplantı yerine gelmeyen düzenleme kurulu üyesi için söz konusu olduğunun kabulü halinde ise, bu kişinin toplantıya katılmaktan vazgeçme hakkının ceza tehdidi ile ortadan kaldırılmış olduğu belirtildi. Bir diğer karşı oy gerekçesinde de kanunun 11. maddesi ile düzenleme kurulunun, kendi üyelerinden en az yedi kişiyi toplantının yapıldığı yerde bulundurma ile yükümlü tutulmasının, bu sayıya ulaşamayanların toplantı yapmalarını engellemekte olduğu ve Anayasa'nın 34. maddesi uyarınca hakkın sınırlandırılmasına değil ortadan kaldırılmasına yol açtığı ifade edildi.

Ferzan Durul, Küreselleşme ve İnsan Hakları, Toroslu Kitaplığı, 2008, 140 s. ISBN 9756342602

İçinde yaşadığımız dünya, değişim ve gelişimin hız kazandığı, teknolojik ilerlemenin akıl almaz boyutlara geldiği, tercihlerin bile birbirine benzediği, bütün bunlara rağmen insanın unutulduğu bir mekan haline gelmiştir. Bu süreci ifade etmek için kullandığımız "küreselleşme" zaman ve mekan algılarımızı değiştirerek, kavramları birbirine yaklaştırmış, hatta karıştırmış, sınırları muğlaklaştırmıştır. Olumlu ve olumsuz etkileri ayrı ayrı ele alınsa da, insansız bir tasarım olduğu, insanın "amaç" değil "araç" kıldığı bir olgudur. Elbette ki, insanın değer kaybettiği, unutulduğu bir düzende, öznesinin "insan" olduğu, "İnsan Hakları" kavramının gelişebilmesi ne derece mümkündür? Bir diğer yandan, kaynakların dağılımı açısından, dünya fotoğrafı incelendiğinde, en büyük insan hakkı ihlali küreselleşme midir?

Bu kitap, küreselleşme ve insan hakları kavramının felsefi, antropolojik ve psikolojik temelini irdeleyen, ancak arka planı berraklaştırmaya çalışan, kavramlar arasında bağlantı kurmamızı sağlayan bir çalışmadır. Bütün bunların ötesinde, insanın değerine ilişkin bilginin, paylaşılmasına yönelik bir amaç taşımaktadır.

Giorgio Agamben, Olağanüstü Hal, Kemal Atakay (çeviren), Varlık Yayınları, İstanbul 2008, 127 s. ISBN 978-975-434-342-7

İtalyan düşünür Agamben özellikle dilbilim, şiir ve ortaçağ felsefesi üzerine çalıştığı 70'lerin sonunda Warburg Enstitüsü'nde görev yaptı. Collage International de Philosophy, Macerata Üniversitesi, Heinrich Heine Üniversitesi gibi okullarda ders verdi, konuk öğretim görevlisi olarak pek çok Amerikan üniversitesinde bulundu. Halen IUAV Üniversitesi'nde görev yapıyor. Olağanüstü halin hukuki olan ile siyasi olan arasındaki keşişme noktasında konulandığını belirten Agamben'in bu araştırmasının amacı, hukuki ile siyasal olgu arasındaki ve hukuk düzeni ile yaşam arasındaki ara bölgeyi irdelemek ve "Siyasi olarak hareket etmek ne demektir?" sorusuna bir yanıt vermektir.

Hans Born ve Ian Leigh, İstihbaratı Hesapverebilir Hale Getirmek: İstihbarat Teşkilatlarının Gözetiminde Hukuki Standartlar ve En İyi Uygulamalar, Zeynep Demirsu (çeviren), TESEV Yayınları, İstanbul, 2008, 172 s. ISBN 978-975-8112-97-5

Güvenlik ve istihbarat servislerinin gözetimi konusunu ele almak için daha uygun bir zaman bulunamaz. 11 Eylül, İkinci Irak Savaşı ve 11 Mart'ın (11 Mart 2004'te Madrid'de gerçekleşen terör saldırıları) ardından, hem parlamentolarda hem de yürütme kadrolarında istihbaratın gözetiminden sorumlu olanların bir çoğu şu anda servisleri ve siyasi liderlerin istihbaratı idare ediş biçimlerini incelemekle meşgul. Salt parlamenterleri ve sorumlu bakanları değil yargı mercilerini, medya ve sivil toplum örgütlerini de içine almak üzere gözetim sürecinin müdahilleri, zor bir görevle karşı karşıya. Demokrasiye ve güvenlik konusuna karşı sorumluluklarını bir dengeye oturtma ekseninde, bir yandan istihbarat servislerinin hesapverebilirlik özelliğini korur ve bu servisleri hukukun üstünlüğü çerçevesinde tutarken, diğer yandan da istihbarat servislerini daha etkili kılmaya bağlamında bu servislerden gelen önerilerin makul mazeretlere dayanıp dayanmadığına dair hükme varmak zorundalar.

Gözetimin doğasını açıklığa kavuşturma sürecine katkıda bulunmak ve iyi uygulamayı yaygınlaştırmak amacıyla, Cenevre Silahlı Kuvvetlerin Demokratik Denetimi Merkezi (DCAF), Durham Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi (Birleşik Krallık), ve Norveç Parlamentosu İstihbarat Gözetim Komitesi güvenlik ve istihbarat servislerinin demokratik hesapverebilirliğinin hukuki standartlarının bir taslağını yapmak ve gözetim konusunda en iyi yasal uygulama ve prosedürleri bir araya toplamak için güçlerini birleştirmeye karar verdiler. Ortak ürünleri olan bu yayın, Amerikalılar, Avrupa, Afrika ve Asya'daki liberal demokrasilerde istihbarata dair yasal çerçevenin çözümlenmesi üzerinden hukuki standartlar önermektedir. Buu çalışma, denetimin doru ana meselesi üzerine yoğunlaşmaktadır: teşkilat planı, yürütmenin rolü, parlamentonun rolü ve bağımsız inceleme. Çalışmanın sonunda ek olarak bir istihbarat terimleri sözlüğü ve denetçiler için en iyi uygulamalar listesi sunuluyor.

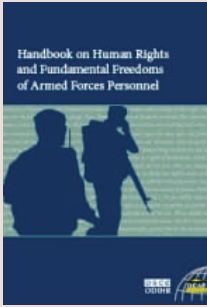
Nergiz Karadağ, Cinsel Azınlıkların Bireysel Hakları, XII Levha, İstanbul, 2008, 129 s. ISBN 978-605-5865-04-7

Cinsel azınlıklar (eşcinsel, transseksüel ve transvesti bireyler), toplumun geri kalanı tarafından dışlanan ve eşitsiz muameleye maruz kalan kesimlerin belki de en başında gelmektedir. Cinsel azınlıkların hakları ve hukuksal durumu ise pek az inceleme ve araştırmaya konu olmuştur.

Bu çalışmada, eşcinsellik, homofobi, transgender ve cinsel azınlık kavramları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin cinsel kimlik ve cinsel yönelime ilişkin içtihatları ile Türkiye'de cinsel azınlıkların örgütlenmesi, cinsiyet değişikliği, evlenme hakkı ve zorunlu askerlik hizmeti konularındaki hukuksal durum incelenmektedir.

Hans Born ve Ian Leigh, Handbook on Human Rights and Fundamental Freedoms of Armed Forces Personnel, OSCE/ODIHR, 2008, 247 s. ISBN 9788360190531

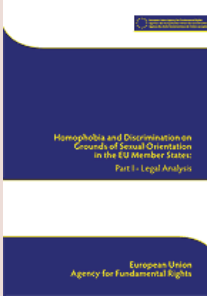

Bu el kitabı, silahlı kuvvetler personelinin insan hak ve temel özgürlüklerinin korunmasının sağlanmasına yönelik mevzuat, politika ve mekanizmaların genel bir tablosunu ortaya koymaktadır. AGİT bölgesinden başarıyla kanıtlanmış örnekler ile, devletlerin politika ve uygulamalarının uluslararası insan hakları standartları ve AGİT insani boyut taahhütlerine uygun olmasını sağlamak için almaları gereken tedbirlerle ilişkin tavsiyeler içermektedir.

El kitabının hedef kitlesi, parlamenterler, hükümet yetkilileri, politika yapıcılar, askeri personel, hakimler, askeri dernekler ve sivil toplum kuruluşları gibi, silahlı kuvvetler personelinin insan haklarının korunması ve güçlendirilmesinde rol oynayan tüm kişilerdir. Bu yayının, ilgili herkesi silahlı kuvvetler personelinin diğer herkes gibi haklardan tam olarak yararlanmalarını sağlayacak tedbirler alma yönünde teşvik etmesi, yayının amaçları arasındadır.

Fundamental Rights Agency, Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States, Part I – Legal Analysis, 160 s.

Avrupa Birliği Ayrımcılık Yasağı Hukuku, AB sınırları içerisinde yaşayan lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüeller (LGBT) için eşit korumayı henüz sağlayamamıştır. Bu çerçevede Avrupa Parlamentosu Temel Haklar Ajansı'ndan, homofobi ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılık konularına ilişkin kapsamlı bir çalışma yapmasını talep etmiştir. Temel Haklar Ajansı, bu talep üzerine 27 Avrupa Birliği ülkesini kapsayan ve lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüelleri etkileyen hukuki ve sosyolojik sorunların değerlendirilmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan ilk rapor, sorunun hukuki yönünün değerlendirilmesine ilişkindir. Rapor, 27 AB üyesi ülkede konuya ilişkin yasal düzenlemeler arasında farklılıklar bulunduğunu ve AB yetkisi içerisinde olmayan alanlarda – özellikle de aynı cinsiyetten olanlar arasındaki birliktelikler bakımından - bu grupların haklardan tam ve eşit şekilde yararlanmadıklarını ortaya koymaktadır. Rapor için bkz. http://fra.europa.eu/fra/material/pub/comparativestudy/FRA_hdgso_part1_en.pdf

Beril Eyüboğlu (yayına hazırlayan), Soru ve Yanıtlarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması, Mor Çatı Yayınları, 2008, 63 s. ISBN 978-975-96190-5-3

Türkiye'de kadına yönelik mücadele eden öncü kurumlardan olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen proje çerçevesinde Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması başlıklı çalışmayı yayınladı. Bugüne kadar Mor Çatı'dan destek alan 20 binin üzerinde kadının en çok sorduğu sorulara verilen yanıtlardan oluşan bu yayın kadına yönelik şiddet konusunda pratik bilgiler içeriyor. "Niçin kadın dayanışması?", "şiddet yaşıyorum...", "çocuklarım için ne yapabilirim?", "henüz çok gencim ama...", "yasal haklarım neler?", "sığınakta kalabilir miyim?", "hangi kurumlardan destek alabilirim?", "güvenlik planı nedir?" ve "tecvüze uğradım..." bölümlerinden oluşan ve toplam 68 sorunun

yanıtlandığı kitapta ayrıca Türkiye çapında destek alınabilecek merkezlerin iletişim bilgilerine yer veriliyor.

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adliye Gözlemleri, İstanbul Mahkemeleri: Fiziksel Koşullar, Duruşmalar ve Gecikmeler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2008, 20 s. ISBN 978-605-399-036-6 (pbk.)

Lema Uyar (derleyen ve çeviren), Birleşmiş Milletler'de İnsan Hakları Yorumları: İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981 – 2006, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 5, İstanbul, 2006, xvi+413 s. ISBN : 975-6176-63-6

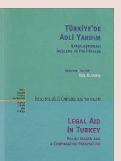

Adliye gözlemleri en basit tanımıyla, vatandaşların adliye giderek oradaki işleyiş ve mahkemelere ilişkin gözlemlerde bulunması ve bunları yazılı olarak not etmesidir. Burada nihai amaç, hizmetin alıcısı olan vatandaşın aldığı hizmeti değerlendirmede aktif hale getirmek ve bu sayede de kişiler ile mahkemeler arasındaki uzaklığı giderilmesinde aracı olmaktır. Bir başka deyişle, adliye gözlemleri ile yargılamada herhangi bir hukuki, ekonomik veya benzer menfaati olmayan vatandaşların mahkemeleri izlemesi ve mahkemelerin nasıl işlediğine dair objektif değerlendirmelerde bulunması hedeflenmektedir. Bu noktadan hareketle, Merkez, tarafından gerçekleştirilmiş olan Adalet Gözet Projesi kapsamında hazırlanan yayın, İstanbul adliyelerinde yapılan gözlemler sonucu derlenen bulguları ortaya koymaktadır. Vatandaş mahkemelere başvurduğu zaman nelerle karşılaşır, mahkeme deneyimi nasıl bir ortamda gerçekleşir gibi soruların cevaplanması adına yapılan bu çalışmada, İstanbul'da seçilen on adliyeye sistematik olarak gerçekleştirilen ziyaretler çerçevesinde bu adliyelerin fiziksel durumu, erişilebilirlikleri, adliyelerde alınan güvenlik önlemleri, rastlantısal olarak seçilen mahkemelerde görülen davaların gecikme oranları gibi konularda toplanan bilgiler derlenip analiz edilmiştir.

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2008, 30 s. ISBN 978-605-399-024-6 (pbk.)

İdil Elveriş (derleyen), Türkiye'de Adli Yardım: Karşılaştırmalı İnceleme ve Politikalar (Legal Aid in Turkey: Policy Issues and a Comparative Perspective), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 3, İstanbul, 2005, 288 s. ISBN: 975-6176-03-2 Türkçe ve İngilizce

Adli yardım hizmeti, modern hukuklarda artık insan hakları alanında değerlendirilmesi gereken bir niteliğe sahiptir. Bu durum, ceza davaları konusunda özellikle önem taşır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği sürecinde, süregelen iyileştirme çalışmaları arasında da yer alan bu konunun, Türkiye hukuk camiasında da, özellikle bu çerçevede yeterince değerlendirilmesinin önemi büyüktür. İşte bu anlayış gözetilerek hazırlanan kitap, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde, 16 Nisan 2004 tarihinde düzenlenen uluslararası toplantıda yapılan sunum, tartışma ve tavsiyeleri içeriyor. Ayrıca, bu toplantıya sunulan "Türkiye'de Adli Yardım Hizmetine İlişkin Genel Değerlendirme Raporu" da, ilk kez bu kitapta yayımlanıyor.

Hukukun vatandaşın hayatındaki yeri ve algılanışı Türkiye'de üzerinde durulan bir konu olmaktan çok uzaktır. Bunun en bariz göstergesi olarak, resmi makamlar tarafından vatandaşların hukuk sistemine ilişkin görüşleri, sistem ile ilgili deneyimleri üzerine ve/veya bu görüşleri olumlu yönde değiştirmek adına yürütülen çalışmaların, bu konularla ilgilenmek üzere kurulmuş olan komisyonların, çalışma gruplarının eksikliği gösterilebilir. Kamu otoritelerinin konuya olan mesafelerinin yanı sıra, araştırmacıların da bu konuda yaptıkları çalışmalar sınırlıdır. Bu durumda, Türkiye'de hukuk ile vatandaş arasındaki ilişkinin belirleyici faktörlerini ortaya koymak ve bu faktörlerin bu ilişkiyi hangi yönde etkilediğini ortaya çıkarmak, bu boşluğu doldurmak adına da özel bir önem kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle, Merkez tarafından gerçekleştirilmiş olan Adalet Gözet Projesi, Türkiye'de vatandaşın gözünden hukukun nasıl görüldüğünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Proje kapsamında gerçekleştirilen Adalet Barometresi, Türkiye genelinde farklı kesimlerden gelen insanların mahkemelerin işleyişine ve genel olarak yargılama sürecine ilişkin olarak ne düşündüklerini ve ne gibi deneyimleri olduğunu anlamayı amaçlayan bir anket çalışmasıdır. Elde edilen bilgiler, Türkiye'de hukukun ve adaletin nasıl anlaşıldığını ve nasıl değerlendirildiğini gösteren bir adalet barometresi oluşturması hedeflenmiştir. Uzun vadede ise, bu bilgilerin paylaşarak toplumun geleceğini şekillendirecek politikaların ve yasaların yapılma süreçlerine etki etmelerini sağlamak amaçlanmaktadır.

İdil Elveriş, Galma Jahic, Seda Kalem (derleyenler), Mahkemede Tek Başına: İstanbul Mahkemeleri'nde Müdafiliğin Erişilebilirliği ve Etkisi (Alone in the Courtroom: Accessibility and Impact of the Criminal Legal Aid Before Istanbul Courts), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 6, İstanbul, 2007, 281 s. ISBN: 978-605-399-007-9 Türkçe ve İngilizce

Raija Hanski, Martin Scheinin (derleyenler), İnsan Hakları Komitesi'nin Emsal Kararları, Defne Orhun (çeviren), İdil Işıl Gül (editör), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 4, İstanbul, 2005, xiv+642 s. ISBN: 975-6176-20-2

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin gereği olarak kurulan İnsan Hakları Komitesi, bir yandan sunulması Sözleşme'de öngörülen taraf devlet raporlarını incelerken, diğer yandan da, İhtiyari Protokol'e taraf devletler aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyip karara bağlamaktadır. Sözleşmeler, Türkiye bakımından 23 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu anlamda Birleşmiş Milletler insan hakları sistemine ilişkin hukuki araştırma ve incelemelere, başvuru kitaplarına, rehber niteliğinde eserlere de büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Äbo Akademisi Üniversitesi İnsan Hakları Enstitüsü Müdürü ve İnsan Hakları Komitesi'nin eski üyelerinden olan Prof. Martin Scheinin'in Raija Hanski ile birlikte derlediği bu çalışmada, insan hakları ihlalleri iddialarıyla, birçok devlet aleyhine yapılan bireysel başvurular üzerine İnsan Hakları Komitesi'nin incelediği 50 vaka yer almaktadır.

İdil Işıl Gül (derleyen ve çeviren), Sivil Toplum Kuruluşları İçin Adım Adım Rapor Hazırlama Kılavuzu: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'ne Sunulacak Raporların Hazırlanması ve Sunumu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 2, İstanbul, 2004, x+165 s. ISBN: 975-6176-02-4

Gözümlenilen, tutuklanan ve genel olarak yargılanan sanıklara yönelik olarak verilen avukatlık hizmeti son dönemde sık sık Türkiye gündeminde yer almıştır: önce yeni Türk Ceza Kanunu değişiklikleri çerçevesinde sonra da bu hizmeti sunan avukatlara ödenmeyen ücretlerle. Bu kitap ise odağın, olması gereken yere, hizmetin alıcılarına çevrildiğinde çıkan görüntüyü ortaya koymaktadır. İstanbul Ceza Mahkemelerinde tam da yeni kanun uygulamaya girdiği sırada yapılan gözlemler, incelenen dosyalar ve hâkim-savcı-avukat mülakatlarından çıkan hizmete ilişkin bulgular, söz konusu çabanın ne denli yerinde olduğunu göstermiştir. Zira araştırmanın temel bulgusu, hizmete erişim oranının beklentilerin de ötesinde düşük olduğudur. Araştırma dünyada yaygın şekilde yapılan, "hukuk ve toplum çalışmaları" açısından Türkiye'de önemli bir ilk örnek teşkil etmektedir. Bu anlamda, kanunların nasıl uygulandığını saha bulguları ışığında gösteren kitap, hukuk politikalarına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Kitap, son yıllarda gerek dünyada, gerekse ülkemizde işlevleri farklılaşan sivil toplum kuruluşlarının, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'ne sunacağı gölge raporların hazırlanması için dayanak olması gereken uluslararası belgeleri de vererek, ilgili süreci adım adım açıklıyor. Kılavuz amaç, kaynak, biçim ve içerik olarak farklılıklar gösteren raporların hazırlanması ve sunum sürecinde ortaya çıkacak her soruna yanıt verme amacını gütmemekte, ancak raporların içerikleriyle niteliklerinden bağımsız olarak, rapor yazımı sürecine yol göstermektedir. Kılavuz bu yanı sıra sivil toplum kuruluşlarına gölge rapor olarak da adlandırılan sivil toplum raporlarının etkili olmasını sağlayan unsurların ne olduğunu aktarmak, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi için önemli sayılabilecek bilgilerin neler olduğunu ortaya koymak, raporların planlanması ve yazımı konusunda gerekli donanımı sağlamak, hazırlanacak raporların Komite'nin çalışmalarına ve Taraf Devletlerin tutumlarına olumlu etkide bulunacak nitelikte olması için katkıda bulunmak amacı taşımaktadır.